

कृतिशील मैत्र

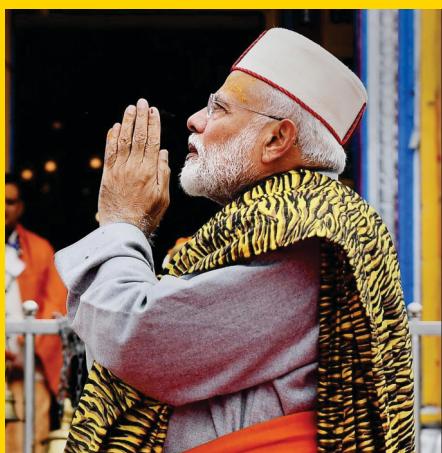
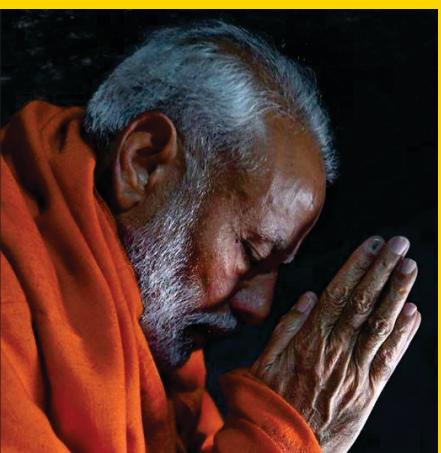
ईशान्य वार्ता

Ishanya Varta ₹ 30/-

वर्ष ७, अंक ६, जून २०१९, मूल्य ₹ ३०/-

सेक्यूलर झुंडशाहीला आव्हान

इंडियन नॅशनल फेलोशिप सेंटर, मुंबईच्या सहकार्याने नागालॅँडमधे संगणक प्रशिक्षण कार्यशाळा

- सविता ठाकूर, मुंबई १९८७०६२४१६

उपनगर शिक्षण मंडळ जुहू, मुंबई ही मुंबईतील एक नामांकित शिक्षण संस्था आहे. या संस्थेच्या तीन शिक्षिका एप्रिल महिन्यात नागालॅँडला तेथील शाळांमधील मुलांना संगणक प्रशिक्षण देण्यासाठी गेल्या होत्या. कोहिमा, दिमापूर आणि वोखा जिल्ह्यात त्यांनी विद्यार्थ्यांसाठी संगणक प्रशिक्षण कार्यशाळा घेतली. नागालॅँडचे राज्यपाल मा. श्री. पद्मनाभ आचार्य यांनी स्थापन केलेल्या इंडियन नॅशनल फेलोशिप सेंटरच्या सहकार्यामुळे ही कार्यशाळा घेणे मंडळाच्या शिक्षकांना शक्य झाले. नागालॅँडमधील शाळा व महाराष्ट्रातील शाळा यांच्यामधे शैक्षणिक सेतू निर्माण व्हावा हे फेलोशिप सेंटरचे उद्दीष्ट आहे. अशा प्रकारच्या शैक्षणिक उपक्रमांतून विद्यार्थ्यांचा वैयक्तीक उत्कर्ष व्हावा हे तर घडून येतेच पण त्याहीपेक्षा दोन्ही राज्यांमधील नागरिकांमधे मैत्रीचे नाते निर्माण होते हे अधिक महत्त्वाचे आहे, असे राज्यपाल मा. श्री. पद्मनाभ आचार्य यांना वाटते.

२३ एप्रिल २०१९ रोजी या संगणक प्रशिक्षण कार्यशाळेचे कोहिमा येथील शासकीय माध्यमिक विद्यालयात उद्घाटन झाले. नागालॅँडचे शैक्षणिक सल्लागार म्हणून कार्यभार सांभाळत असलेले श्री. केटी सुखालु यांनी श्रीराम मंत्री विद्यानिधी इन्फोटेक अकॉडमीच्या निधी पोद्वार, तृप्ती जाधव आणि स्नेहल सांबरे या शिक्षिकांचे इतक्या लांबवर येऊन संगणक प्रशिक्षण देण्यासाठी आभार मानले. या उद्घाटन समारंभात बोलतांना राज्यपाल मा. श्री. पद्मनाभ आचार्य म्हणाले, की विकास आणि प्रगतीसाठी उत्तम शिक्षण विद्यार्थ्यांना मिळणे. ही प्राथमिक अनिवार्यता आहे. शासकीय शाळांमधील विद्यार्थी हे प्रामुख्याने गरीब, वंचित समाजातील असतात. म्हणून शासकीय शाळांची गुणवत्ता वाढवणे ही बाब अत्यंत महत्त्वाची आहे. त्याचप्रमाणे विद्यार्थ्यांना संगणक उत्तम प्रकारे हातवळा येणे आवश्यक आहे.

हा प्रकल्प सारस्वत बँकेने प्रायोजित केला होता. पारितोषिक प्रदान समारंभ ८ मे रोजी राजभवनावर पार पडला. त्यासाठी सारस्वत बँकेचे अध्यक्ष श्री. हेमंत राठी खास मुंबईहून कोहिमा येथे उपस्थित होते. ते म्हणाले की प्रशिक्षण घेतलेला विद्यार्थी हा केवळ स्वतःची वैयक्तीक प्रगती करू शकतो, तर एक प्रशिक्षित शिक्षक शेकडो विद्यार्थ्यांना प्रगतीपथावर घेऊन जाऊ शकतो. म्हणूनच शिक्षिकांचे प्रशिक्षण होणे ही काळाची गरज आहे. यावेळी मुंबईहून आलेल्या शिक्षिकांनी नागालॅँडमधील विद्यार्थी व शिक्षिकांना संगणक प्रशिक्षण देण्याची संधी दिल्याबद्दल राज्यपाल मा. पद्मनाभ आचार्य यांचे आभार मानले. ■

ईशान्य वार्ता

वेद ईशान्येचा - वेद परिवर्तनाचा RNI Reg. No. MAHMAR/2012/45108 Email - friendsofne@gmail.com

वर्गणी दर - वार्षिक रु. ३००/-
द्वौवार्षिक रु. ५००/-
त्रैवार्षिक रु. ८००/-

अनुक्रमणिका

● संगणक प्रशिक्षण कार्यशाळा नागालँड	सविता ठाकूर	०२
● संवाद	....	०४
● संपादकीय - सेक्यूलर झुंडशाहीला आव्हान	....	०७
● ब्रह्मपुत्रे फुलले कमळ	सुधीर जोगळेकर	०९
● मुक्काम पोस्ट नागालँड	संजय काठे व प्राजक्ता ओक	१२
● खंडणीखोरांमुळे नागाजनता त्रस्त	संपादकीय - नागालँड पोस्ट	१४
● मुख्यमंत्री मणिपूर - पत्रकार परिषद	वार्ताहार	१५
● पुस्तक परिचय		
कोन्याक नागांच्या प्रदेशात	डॉ. अर्चना गोडबोले	१७
भिलार : पुस्तकांच्या गावाची द्विवर्षपूर्ती	मंदार जोशी	१९
लडाख ... प्रवास अजून सुरु आहे	नरेंद्र प्रभू	२०
मंजिल ए मक्सूद... पाकिस्तान	पुरुषोत्तम रानडे	२१
● माँ तारा देवीची मूर्ती - गुवाहाटी	अनुवाद - सुभाष जोशी	२२
● मेघालयातील मरणोन्मुख नदीची कथा	अनुवादित	२४
● पूर्व सीमेवरील धडक कारवाई	पुरुषोत्तम रानडे	२७
● मागे वळून पाहतांना	संग्रहित अंकातून	३०
● भास्कर संस्कार केंद्र आसाम	स्वाती दामोदरे	३१

संपादक

पुरुषोत्तम रानडे
९९६९०३८७५९
९९६९१४९७७१

पत्रव्यवहार

१ ३, कृष्ण कुटीर, आयरे रोड,
डोंबिवली (पूर्व) ४२१२०१. जि. ठाणे.

प्रकाशक

जयवंत कोंडविलकर
९६१९७२०२१२
९ जयगायत्री, गोपाळनगर, रस्ता क्रं १,
डोंबिवली (पूर्व) ४२१२०१.

समन्वयक

संजय काठे : ९९६९००९२५५

धनादेश या नावे

Friends of
Northeast Society
Dombivli

मृखपृष्ठ

रवि थेटे : ९८५०९३८०८१

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या नियतकालिकाच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले असले तरी या नियतकालिकातील लेखकांच्या विचारांशी मंडळ व शासन सहमत असेलच असे नाही. त्याचप्रमाणे या अंकातील लेखकांच्या विचारांशी संपादक वा प्रकाशक हे ही सहमत असतीलच असे नाही.

ईशान्य वार्ता : एक राष्ट्रीय महत्त्वाचे कार्य आव्हान स्वयमपूर्णतेचे - आवाहन एका मेळाव्याचे

- अशोक सिताराम जोशी, पुणे (निमंत्रक)

सभासद बंधू, भगिनिंदो

एक वेगळ्या प्रकारचे सेवाकार्य या दृष्टीकोनातून १५ ऑगस्ट २००९ पासून सन २०१९ पर्यंत सातत्याने ईशान्य वार्ता हे मासिक प्रकाशित होत आहे. प्रसंगी पदरमोड करूनही चालविले जात आहे. या दहावर्षांच्या कालखंडात नैराश्याचे अनेक प्रसंग आले; परंतु अंकाचे प्रकाशन सुरुच राहिले.

ईशान्य वार्ता या नांवातच, दोन शब्दातच अंकाचा उद्देश लपलेला आहे; आणि तो म्हणजे ईशान्येकडील वार्ता, ईशान्येकडील आपल्या राज्यांची खबरबात. काही वर्षांपूर्वीपर्यंत या राज्यांकडे आम्हा भारतीय राजकरण्यांचं आणि जनतेचं अक्षम्य दुर्लक्ष झालेलं होतं. अशा एकंदर विपरित परिस्थितीतही काही संस्थांनी या भागात निष्ठेनं कार्य सुरु केलं, त्याला आता पन्नासहून अधिक वर्ष झाली आहेत, हे आपण जाणताच. ह्या संस्थांच्या कार्यकर्त्यांनी घर, कुटुंब, आप्तेष्ट यांचा त्याग करून धडाक्याने काम सुरु केलं. आपण सारे भारतीय आहोत ही भावना रुजविली आणि आता त्या कार्यकर्त्यांच्या परिश्रमाला यश येऊ लागले आहे.

२०१४ पूर्वी क्वचितच आमचे राजकारणी इकडे फिरकत असत. क्वचितच इथल्या राज्यांची, जनतेची माहिती कळत असे; ती ही ब्रह्मपुत्रेला पूर आल्याने लाखो नागरिक संकटात सापडल्यावरच! परंतु २०१४ नंतर मात्र या परिस्थितीत प्रचंड आणि जाणवण्याइतपत फरक पडला. फार मोठ्या प्रमाणात या एकेकाळच्या दुर्लक्षित राज्यात विकासाचे प्रकल्प सुरु झाले. काही पूर्ण झाले. तर काही मार्गी लागले. ह्याला मुख्य कारण म्हणजे केंद्रातील सत्ताबद्दल व नवीन सरकारचा या राज्यांकडे पहाण्याचा दृष्टीकोन! त्याचप्रमाणे तेथील स्थानिक राज्यकर्त्यांचे प्रयत्न आणि सहकार्य.

या परिस्थितीच्या पाश्वभूमीवर ईशान्य वार्ता मासिकाचा विचार व्हायला हवा, म्हणजे या प्रकाशनाचे महत्त्व कळून येईल. हे प्रकाशन स्वयंपूर्ण करणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. कारण या मासिकाची उपयुक्तता खूप मोठी आहे. आणि त्याचा प्रत्यय वेळोवेळी येत असतो. परंतु आता त्याचा पाया व्यापक करणे आवश्यक झाले आहे. त्यासाठी पुणे शहरात सभासद संख्या वाढवणे, अंकासाठी जाहिराती मिळवून आर्थिक पाया मजबूत करणे, ईशान्येतील राज्यांची माहिती देणारे प्रदर्शन भरवणे इत्यादी करता येईल.

आपण पुण्यातील मंडळींनी त्यासाठी एकदिलाने प्रयत्न केले, तर आम्हाला खात्री आहे की आपण आपले ध्येय नजिकच्या कालखंडात नवकीच गाठू शकू. गोवर्धन उचलण्यासाठी श्रीकृष्णाच्या करंगळीच्या बरोबरीने प्रत्येक गोपाळाच्या एका काठीचाही उपयोग झाला, हे आपण लक्षात घ्यायला हवे.

म्हणूनच आम्ही पुणे शहरातील सर्व सभासदांचे, हितचिंतकांचे एक स्नेहसंमेलन आयोजित

केले आहे. त्याची माहिती या अंकातील एका चौकटीत दिलीच आहे. या संमेलनास प्रत्येक सभासदाने उपस्थित रहावे, वरील विषयांच्या अनुषंगाने आपले विचार मोकळेपणाने मांडावेत अशी अपेक्षा आहे. त्या दिवशी आपण काही ठोस निर्णय घेऊ. पुण्यातील काही सभासदांवर विशिष्ट जबाबदारी देऊ. देणग्या, जाहिराती, पृष्ठदाते यासाठी निश्चित योजना आखू व अल्पोपहाराने या संमेलनाची यशस्वी सांगता करू. पुन्हा विनंती, की १६ जूनची संध्याकाळ आपण केवळ ईशान्य वार्तासाठी राखून ठेवावी. आपण येत असल्याचे त्वरित संपादकांना कळवावे.

स्नेहसंमेलनाला सर्वांनी अवश्य उपस्थित रहावे

ईशान्य वार्ता मासिकाच्या दशकपूर्ती वर्षानिमित्ताने पुणे येथे १६ जून रोजी सभासदांचे स्नेहसंमेलन आयोजित करण्यात आले आहे. ही पुणेकरांना सुवर्णसंधीच आहे. त्याचा त्यांनी अवश्य लाभ घ्यावा. या स्नेहसंमेलनात मणिपूर व नागालँड मधील सेवा प्रकल्पांसंबंधी चित्रफीतीद्वारे माहिती देण्यात येणार आहे. ईशान्य वार्ताचे संपादक, लेखक व बातमीदारांमुळे महाराष्ट्र व ईशान्येतील राज्ये यांच्यात भावनिक व व्यावहारिक सेतू सुद्धा निर्माण झाला आहे, ही वस्तुस्थिती आहे.

दिब्रुगढ येथे आंतरराष्ट्रीय पातळीचे विद्यापीठ आहे; हे मला ईशान्य वार्तामुळे कळले. त्यामुळे चार वर्षापूर्वी एका राष्ट्रीयस्तरावरील सभेत मी भाग घेऊ शकलो. विख्यात वैज्ञानिक श्री. जयंत नारळीकर यांनी सुद्धा सभेत सर्वांना मार्गदर्शन केले. याची माहिती ईशान्य वार्ताच्या जानेवारी २०१६ च्या अंकात दिली आहे.

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी महाराष्ट्रातील हिंगोली जिल्ह्यात गुरुत्वाच्य लहरीच्या संशोधनासाठी स्वतंत्र वेधशाळा तयार करण्याचे ठरवले आहे. तेथे सुद्धा दिब्रुगढचे वैज्ञानिक मोलाचे योगदान देऊ शकतील. म्हणून माझी पुणेकर सभासद व वाचकांना विनंती, की या स्नेहसंमेलनाला उपस्थित राहून त्यांनी आपल्या मौलिक सूचना लिखित स्वरूपात संपादकांना द्याव्यात.

- दिलिप साठे, पुणे ९४२२३२१६६३

ईशान्य वार्ता चालवणाऱ्यांचे कौतुक वाटते

काही मराठी मासिकांच्या संपादकांचे मला फार कौतुक वाटते. ईशान्य वार्ता मासिकाचे संपादक पुरुषोत्तम रानडे व प्रकाशक जयवंत कोंडविलकर यांचे मला फार कौतुक वाटते. ईशान्य भारत म्हणजे भारताचा एक लहानसा भौगोलिक कोपरा. दर महिन्याला फक्त त्यावर मासिक काढायचे आणि वाचकांना त्याच्याशी घटू जोडून ठेवायचे, हे काम सोपे नाही.

- डॉ. नेने (दादुमिया)
धर्मभास्कर मे २०१९

मासिक ईशान्य वार्ता

आमंत्रण

दशकपूर्ती वर्षानिमित्त

पुणे शहर परिसरातील सभासदांचे स्नेहसंमेलन

ईशान्य वार्ता मासिकाच्या पुणे शहर व परिसरातील सभासदांचे स्नेहसंमेलन रविवार, दिनांक १६ जून २०१९ रोजी संध्याकाळी ४ ते ६ दरम्यान आयोजित करण्यात आले आहे.

या स्नेहसंमेलनाच्या निमित्ताने ईशान्य वार्ताच्या सभासद संब्येत वाढ, जाहिरात तसेच पर्यटन या विषयावर चर्चा करण्यात येईल. येऊ इच्छिणाऱ्या सभासदांनी १९६९०३८७५९ या मोबाईल क्रमांकावर तसे कळविल्यास व्यवस्थेच्या दृष्टीने ते सोयीचे होईल.

कार्यक्रम स्थान

स्वातंत्र्यवीर सावरकर अध्यासन केंद्र, डेक्कन कॉर्नर, कर्वे मार्ग,
आबासाहेब गरवारे शाळेच्या समोर, पुणे.

कधी : रविवार दिनांक १६ जून २०१९ वेळ : संध्याकाळी ४.०० ते ६.००

राष्ट्रकृती व समाजकृती फेडण्याची संधी शोधत आहात का?

मग खालील जाहिरात तुमच्यासाठी आहे!

“शिक्षणातून राष्ट्रीय एकात्मात For One India” हे ध्येय निश्चित करून ईशान्य भारताच्या सरहदीवरील नागरिकांमध्ये “राष्ट्रीय एकात्मता व राष्ट्र सर्वतोपरी” हा भाव निर्माण करण्यासाठी “पूर्व सीमा विकास प्रतिष्ठान”(PSVP) मणिपूर राज्याच्या डोंगराळ ग्रामीण भागात १९७० पासून कार्यरत आहे व देश अखंड राखण्याच्या प्रयत्नांमध्ये खारीचा वाटा उचलत आहे. म्हणून राष्ट्रप्रेमी, ध्येयवादी व देशासाठी काहीतरी करु इच्छिणाऱ्या तरुण / तरुणींना आम्ही आवाहन करत आहोत.

सध्या संस्थेमार्फत तीन शाळा मणिपूर राज्यात कार्यरत आहेत. या शाळांसाठी गणित, विज्ञान व इंग्रजी विषय शिकवणारे शिक्षक / शिक्षिका हवे आहेत. तीनही शाळा इंग्रजी माध्यमांच्या आहेत. सुदृढ व निवृत्त दांपत्यास (वय वर्षे ६५ च्या आतील) विशेष प्राधान्य. तरुण शिक्षकांसाठी मानधन व निवासाची व्यवस्था करण्यात येईल. कमीत कमी एक वर्ष सेवा करण्याची अट असेल. इच्छुकांनी तातडीने खालील पत्त्यावर संपर्क साधावा.

जयवंत ग. कोंडविलकर

९, जय-गायत्री सोसायटी, गोपाळनगर रस्ता नं १,
डोंबिवली (पूर्व). मो. ९६११७२०२१२ / ८३५६८८४०१५

सेक्यूलर झुंडशाहीला आक्हान

यापुढे सेक्यूलरिझमच्या नांवाने होणारा वैचारिक दहशतवाद आणि झुंडशाही खपवून घेतली जाणार नाही; हिंदुत्वाच्या वैचारिक आधारावरच यापुढची वाटचाल सुरु राहिल हा संदेश पंतप्रधानांनी प्रतिकात्मकरित्या देशासमोर ठेवला आहे. आत्मविश्वासाने वाटचाल सुरु केली आहे. या घडमोर्डींकडे एक ऐतिहासिक घटना म्हणूनच पहावे लागेल आणि त्याचे देशातील समाजजीवनावर दूरगामी परिणाम घडून आल्याशिवाय राहणार नाहीत.

नुकतीच पार पडलेली लोकसभा निवडणूक विविध अंगांनी अभूतपूर्व आणि ऐतिहासिक ठरली. विरोधकांनी केलेली पंतप्रधानपदावरील व्यक्तीची एवढी जाहिर निंदानालस्ती देशाच्या इतिहासात प्रथमच झाली असेल. फॅसिस्ट, हिटलर या शब्दात पंतप्रधानांची संभावना करतांना विरोधकांना किंचितही लाज कशी वाटली नाही? मोर्दींवर शाब्दीक हल्ले चढवताना विरोधकांनी द्वेषाची परिसिमा गाठली. इतकं होऊनही मोर्दींचा अभूतपूर्व आणि ऐतिहासिक विजय झालाच! विरोधकांची सपशेल धुळधाण उडाली.

सत्ताधाऱ्यांना जायबंदी करण्यासाठी सोडण्यात आलेलं “वंचितास्त्र” बुमरँग होऊन विरोधकांवरच उलटलं आणि भल्याभल्यादिगजांना पराभव पत्कारावालागला. खासदारकीपासून वंचित

रहावं लागलं. ईव्हीएम मशिनच्या नांवानं रात्रंदिवस शंख करणारे, निकाल घोषित झाल्यावर जणू कांही कोमात गेल्यासारखे झाले. कारण त्यांतर एकाही विरोधकाच्या तोंडून ईव्हीएम मशीन हा शब्दच बाहेर पडला नाही. “खाद खेने जो औरको, ताको कूप तयार” अशी एक म्हण आहे. या म्हणीप्रमाणे दुसऱ्याला खड्यात घालण्याचे मनसुबे रचणारे स्वतःच त्या खड्यात कधी पडले ते त्यांचं त्यांनाही कळलं नाही. द्वेषाग्नीने आंधळे झाल्यावर यापेक्षा वेगळं ते काय घडणार!

पंतप्रधान मोर्दींनी घेतलेले काही निर्णय चुकीचे ठरले असं वाटणाऱ्या सामान्य नागरिकांची संख्याही कमी नाही. पण त्यांचा विरोध प्रांजल आणि प्रामाणिक होता. चुकीचं वाटणाऱ्या निर्णयाला होता. त्यात व्यक्तिद्वेष नव्हता. अशाप्रकारे विरोधी मत मांडण्याचा अधिकार आणि स्वातंत्र्य देशातील प्रत्येक नागरिकाला असायलाच हवं आणि ते आहे. हे ही या निवडणुकीदरम्यान दिसून आलं. त्यामुळे या देशात लोकशाही जिवंत आणि कार्यक्षम असल्याचं; निदान निःपक्षपाती नागरिकांना तरी नक्कीच जाणवलं असेल. राजकारणांनी प्रचाराची पातळी खाली आणून सत्तेसाठी वाटेल ते अरोप मोर्दींवर

केले असतील, तर तेही एकवेळ समजून घेता येऊ शकेल. पण जेव्हा ज्येष्ठ पत्रकार म्हणवून घेणारी व्यक्ती मोर्दींना फॅसिस्ट ठरवून २०१४ सालच्या भाजपच्या विजयानंतर “ही शेवटचीच निवडणूक” असं बेलगाम विधान करते, तेव्हा त्यातून मोर्दी द्वेषाबरोबरच वैचारिक द्वेष ही दिसून येतो. जेव्हा काही कलाकार “मोर्दी पंतप्रधान झाले तर देश सोडून जाण्याची वेळ येईल” असं बेताल आणि बेफाम वक्तव्य करतात, तेव्हा त्यांच्या मनातील एका विशिष्ट विचारसरणीचा द्वेषच उघड होतो.

या देशातील पत्रकार, विचारवंत, साहित्यिक, अभिनेते, कलाकार त्यांना मान्य नसलेल्या विचारसरणीचा पक्ष पुन्हा सत्तेवर येण्याच्या भयगंडाने जेव्हा बेफाम आरोप करतात, तेव्हा त्यांचा विरोध आणि प्रतिवाद करण्याची वेळ येते. पुरस्कार वापसी आणि अ. भा. मराठी साहित्य संमेलनाच्या निमित्ताने या कंपूने सत्ताधाऱ्यांविरुद्ध जे द्वेषाचे फुत्कार सोडले त्याची प्रतिक्रिया अमटल्या शिवाय कशी राहिल?

याच मंडळींनी जेव्हा अविष्कार स्वातंत्र्याची मुस्कटदाबी होतेय म्हणून ओरड सुरु केली, तेव्हा “मुस्कटदाबी होतेय म्हणणाऱ्यांचंच मुस्कट फोडायला हवं” या शब्दात एका ज्येष्ठ अभिनेत्याने संताप व्यक्त केला. सर्व प्रकारचे अविष्कार स्वातंत्र्य उपभोगून पुन्हा मुस्कटदाबी होतेय म्हणून गळे काढणाऱ्या सेक्यूलर, पुरोगामी कंपूच्या दुटप्पी वृत्तीविरुद्धचा हा संताप होता. अविष्कार स्वातंत्र्याच्या ६०० पुरस्कर्त्यांनी पक्षपाती राजकीय भूमिका घेतली, तेव्हा तब्बल ९०० जणांनी त्या विरोधात प्रती आघाडी उघडली ही बाब पुरेशी बोलकी आहे. सेक्यूलर, पुरोगामी म्हणवून घेणाऱ्या महाराष्ट्रातील विविध क्षेत्रातील मान्यवर व्यक्तींनी हिंदुत्ववादी संघटनांशी संबंध असण, हिंदुंच्या प्रश्नावर, हितावर बोलणं हा जणू

गुन्हाच ठरवला होता. सामाजिक जीवनातून त्यांना बहिष्कृत करण्याएवढी दहशत पसरवली होती. ही दहशत एवढी होती की आपण हिंदुत्ववादी विचारसरणी मानणारे आहोत असं उघड करण्याची हिंमत भल्याभल्यांना होत नसे. या पार्श्वभूमीवर या झुंडशाहीला विरोध करण्याचं धाडस ९०० जणांनी दाखवावं यातूनच हवा आता कोणत्या दिशेनं वाहू लागली आहे हे दिसून येतं. सेक्यूलरझिमच्या नांवाखाली हिंदूना ठोकून काढणाऱ्या आणि मुस्लीमसंघटनांच्या मुजोरीपुढे नेहमीच झुकून पडती भूमिका घेणाऱ्या पुरोगामी आणि काँग्रेसी विचारधारेच्या पक्षपाती भूमीकेविरोधात आज समाज एकवटत आहे आणि यापुढे मोठ्या प्रमाणात एकवटणार आहे ही काळ्या दगडावरची रेघ आहे.

हिंदू भावविश्व म्हणून काही चीज आहे आणि तिचा उचित सन्मान करायला हवा याकडे काँग्रेसने नेहमीच सोयीस्कर दुर्लक्ष केलं. हिंदू समाजाला अपमानीत करण्यासाठी सेक्यूलरअस्त्राचा कौशल्याने राजकीय वापर केला. गेल्या सत्तर वर्षात हिंदूत्ववादी शक्तीचं खच्चीकरण करून, आपल्याला आव्हान देईल असा राजकीय पक्ष उभाच राहू नये यासाठी काँग्रेसने सर्वतोपरी प्रयत्न केले.

पंतप्रधान नरेंद्र मोर्दींनी ही बाब नेमकेपणाने हेरली, काँग्रेसमुक्त भारताची घोषणा केली आणि ती प्रत्यक्षातही आणली. पुरोगामी, सेक्यूलर दहशतवादाला आणि झुंडशाहीला उखडून टाकण्यसाठी हिंदू प्रतिकांचा वापर करण्याचे धाडस त्यांनी दाखवले. कोण काय म्हणेल याची पर्वा केली नाही. म्हणूनच त्यांच्या समर्थनार्थ कोट्यावधी जनता उभी राहिली. मोर्दींच्या केदारनाथ भेटीची टिंगलटवाळी करण्यातच धन्यता मानणाऱ्यांना हे कसे कळणार? ●

ब्रह्मपुत्रेत फुलले कमळ !

- सुधीर जोगळेकर

९८२००१६६७४

२०१९ च्या लोकसभा निवडणुकीच्या निकालांचे कल जाहीर होऊ लागते तेव्हापासून ते थेट निकाल घोषित होऊन नव्या सरकारच्या स्थापनेचा दावा भारतीय जनता पक्षाने करेपर्यंत पुण्याजवळ एका सरकारी बंगल्यात मुक्काम होता. पूर्वोत्तर भारतात जिथे हिंदुत्ववाद्यांना थाराही दिला जात नव्हता, तिथे कमळच कमळ उगवताना दिसेल अशी चिन्हे दिसू लागली होती. याचं कारण स्पष्ट होतं. पंतप्रधान झाल्यानंतर भारतीय जनता पक्षानं स्वीकारलेल्या “अँकट इस्ट पॉलिसी” ची आणि पूर्वोत्तर भारताच्या विकासासाठी केलेल्या भरभक्कम प्रयत्नांची ती फलनिष्पत्ती होती.

परंतु काशमीरचा प्रश्न चिघळत ठेवणाऱ्या, पाकवादी दहशतवाद्यांना, अतिरेक्यांना पाठीशी घालणाऱ्या कांग्रेसनं स्वतःचीच कबर खणायला घेतली होती. त्यामुळे कुठलीही निवडणूक होवो, कांग्रेसमुक्तीचे वारे वाहू लागणार हे सूर्यप्रकाशाइतकं स्पष्ट झालं आहे.

गेल्या पाच वर्षात भारतीय जनता पार्टीनं पूर्वोत्तर भारतातील नागरिकांचा विश्वास संपादित करत राजकारणाचा चेहरामोहरा पालटून टाकण्यात जे यश मिळवलं, त्यानं चमत्कार घडवला. २०१९ ची निवडणूक आसामचे मुख्यमंत्री सर्वांनंद सोनेवाल आणि नेडाचे प्रमुख हेमंत बिस्वशर्मा यांच्या समर्थ हातात मोदी-शाह यांनी सोपवली आणि त्यांनी चमत्कार घडवला. आसामच्या १४ जागांपैकी तब्बल ९ जागा भाजपाने जिंकल्या. भाजपला या निवडणुकीत चारी मुँड्या चीत करावे यासाठी सिटीझनशिप

जेल्या पाच वर्षात पूर्वोत्तर भारताच्या विकासाचा महामार्गच मोदी सरकारने खुला केला. त्याचे परिणाम हळूहळू दिसू लागले. आसाम व त्रिपुरात सर्तेवर येऊन त्याची खुणगाठ पटलीच होती. परंतु २०१९ च्या लोकसभा निवडणुकीत २५ जागांपैकी तब्बल १४ जागा आणि दोन राज्ये स्वबलावर भाजपने जिंकून दाखवली. पक्षाला मिळालेले हे यश उल्लेखनीय आहे हे निर्विवाद, परंतु अजून मेघालय-मिझोराम-नागालॅंड ही तीन राज्ये कमळाविना राहिली आहेत हे लक्षात ठेवून पक्षाला पुढची रणनिती आखावी लागणार आहे.

बिलावरुन विरोधकांनी हलकल्लोळ माजवला होता. नेडातले अनेक घटकपक्ष आघाडी मोडून बाहेर पडण्याची भाषा बोलू लागले होते, परंतु मोदी आणि शाहा यांनी आपला आग्रह सोडला नव्हता. काही झाले तरी हे विधेयक आणणारच अशी घोषणा घेऊनच ते निवडणुकीच्या रिंगणात उतरले होते आणि त्यात त्यांना यशही आले.

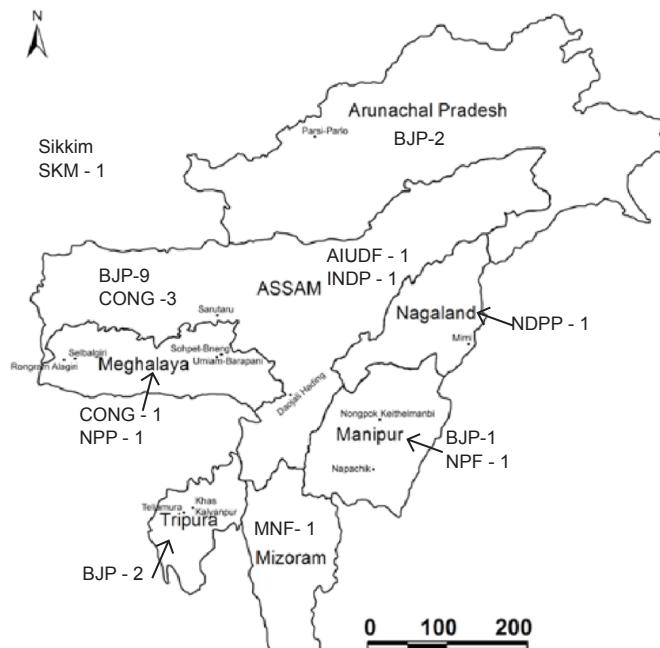
भाजपने या निवडणुकीत आणखी एक फासा टाकून पाहिला. तो होता भाजपाला मिळणारा विजय हा उमेदवारांच्या लोकप्रियतेवर अवलंबून असणार की पक्षाच्या/पक्षनेतृत्वाच्या लोकप्रियतेवर अवलंबून असणार याची चाचपणी. त्यामुळे च गेल्या खेपेस निवडून आलेल्या सातपैकी पाच उमेदवाराना पक्षाने बदलले आणि तरीही

सातच्या जागी नऊ जागा जिंकून दाखवल्या. या नऊ विजयी जागात दिफू आणि सिलचर या दोन जागा भाजपाने कॉंग्रेसकडून हिसकावून घेतल्या तर करीमगंजची जागा भाजपने एआययूडीएफ या मुस्लीम धार्जिण्या पक्षाकडून खेचून घेतली. भाजपने तिथे उमेदवार दिला तो हिंदू आणि ते कार्ड पक्षाने चालवून दाखवले.

भाजपाला आसामात जागा मिळाल्या त्या लखीमपुर, जोरहाट, दिब्रुगड, तेज्जपूर,

अरुणाचल

अरुणाचल प्रदेशात लोकसभेच्या दोन जागा, त्या दोन्ही भारतीय जनता पार्टीच्या किरण रीजीजू आणि तापीर गाओ यांनी जिंकल्या. तिथलं पक्षाचं यश एवढ्यापुरतं सीमित नाही. अरुणाचल प्रदेशात विधान सभेचीही निवडणूक झाली आणि एकूण ६० जागांपैकी तब्बल ४१ जागा जिंकून पक्षाने स्वबळावर दोन तृतीयांश बहुमत मिळवले. जनतादल युनायटेड हा भाजपाचा

दिफू, करीमगंज, सिलचर, गुवाहाटी आणि मंगलदोई. आसाम गण परिषद आणि बोडोलँड पीपल्स फ्रंट हे भाजपचे आसाममधील मित्रपक्ष. त्यांना एकही जागा जिंकता आली नाही. आसाम गणपरिषदेने कलियाबोर, धुब्री आणि बारपेटा या तीन मतदारसंघात नशीब आजमावून पाहिले परंतु त्यांना यश आले नाही आणि बोडोलँड पीपल्स फ्रंटने कोक्राझारमध्ये निवडणूक लढवली परंतु त्यालाही यश मिळाले नाही.

राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीतला मित्रपक्ष. यंदा त्या पक्षाने प्रथमच अरुणाचल प्रदेश विधानसभेची निवडणूक लढवली आणि सात जागा जिंकल्या. त्यामुळे ६० सदस्यांच्या सभागृहात भाजपा आणि मित्रपक्ष यांची एकत्रित संख्या ४८ इतकी झाली आहे.

सिवकीममध्ये सत्ताबद्दल

भाजपच्या राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीत आजवर सिवकीम नावापुरताच होता. पवन

चामलिंग हे तिथले मुख्यमंत्री. १९९४ पासून तब्बल पाच वेळा विधानसभेवर निवडून गेलेले. फेब्रुवरी २०१३ मध्ये सत्ताधारी सिक्कीम डेमोक्रेटिक फ्रंटमधून (SDF) मोठा गट बाहेर पडला आणि त्याने सिक्कीम क्रांतिकारी मोर्चाची स्थापना केली. भारती शर्मा या मोर्चाच्या कार्यकारी अध्यक्ष म्हणून निवडल्या गेल्या. एखाद्या राजकीय पक्षाच्या नेतेपदाची धुरा त्यांच्या रूपाने प्रथमच महिलेकडे गेली. सहाच महिन्यात एक आणखी मोठा गट एसडीएफमधून बाहेर पडला आणि प्रेमसिंग तमांग अर्थात पी. एस. गोळे हे सिक्कीम क्रांतिकारी मोर्चाचे अध्यक्ष म्हणून निवडले गेले.

यंदाच्या निवडणुकीत या सिक्कीम क्रांतिकारी मोर्चाचे १७ सदस्य विजयी झाले आणि बहुमत मिळवून मोर्चा सत्तेत आला. मोर्चाला ३२ पैकी १७ जागा मिळाल्या असल्या तरी मतांच्या टक्केवारीवर नजर टाकल्यास सत्ता जाऊनही सिक्किम डेमोक्रेटिक फ्रंटला मोर्चपिक्षा ०.६ टक्के मते अधिकच मिळाली आहेत हे नजरेआड करता येणारे नाही. इनर मणिपूर आणि आऊटर मणिपूर हे मणिपूरमधले दोन लोकसभा मतदारसंघ. त्यातल्या इनर मणिपूर मतदारसंघातून भाजपचे राजकुमार रंजन सिंग विजयी झाले तर आऊटर मणिपूरची जागा नागा पीपल्स फ्रंटने जिंकली.

त्रिपुरा, मेघालय, मिझोरम व नागालॅंड

त्रिपुरा दोन लोकसभा मतदारसंघ, त्रिपुरा ईस्ट आणि त्रिपुरा वेस्ट. यातला त्रिपुरा वेस्ट भाजपच्या श्रीमती प्रतिभा भौमिक यांनी जिंकला तर त्रिपुरा ईस्टमध्ये पण भाजप उमेदवारच विजयी झाला. मेघालयात शिलांग आणि तुरा हे दोन लोकसभा मतदारसंघ यातल्या शिलांग मतदारसंघात भाजप आणि काँग्रेस यांच्यात सरळ लढत होती, त्यात काँग्रेसचे व्हीन्सेंट पाला विजयी

झाले तर तुरा मतदारसंघात तिरंगी लढतीत नॅशनल पीपल्स पार्टीच्या अगाथ संगमा विजयी झाल्या.

मिझोरम आणि नागालॅंड या दोन्ही राज्यात प्रत्येकी एकेक लोकसभा मतदारसंघ येतो, हे दोन्ही मरदारसंघ अनुक्रमे एमएनएफ आणि एनडीडीपीने जिंकले. पूर्वोत्तर भारतातल्या बहुतांश राज्यात गेल्या पन्नास वर्षात संघ परिवाराने आपले बस्तान बसवलेले आहे. परंतु या कामांना मिळणाऱ्या जनतेच्या साथीची प्रचिती मतशक्तीत घडवण्याची संधी आजवर भारतीय जनता पार्टीला प्राप्त झालेली नव्हती. २०१४ च्या निवडणुकीत मोदी सरकार सत्तेत आले. आणि पूर्वोत्तर भारतात पक्षाने कमळ फुलवले.

गेल्या पाच वर्षात पूर्वोत्तर भारताच्या विकासाचा महामार्गच मोदी सरकारने खुला केला. त्याचे परिणाम हल्ळूहल्ळू दिसू लागले, आसाम व त्रिपुरात सत्तेवर येऊन त्याची खुणगाठ पटलीच होती. परंतु २०१९ च्या लोकसभा निवडणुकीत २५ जागांपैकी तब्बल १४ जागा आणि दोन राज्ये भाजपाने स्वबळावर जिंकून दाखवली. पक्षाला मिळालेले हे यश उल्लेखनीय आहे हे निर्विवाद परंतु अजून मेघालय-मिझोराम-नागालॅंड ही तीन राज्ये कमळाविना राहिली आहेत हे लक्षात ठेवून पक्षाला पुढची रणनिती आखावी लागणार आहे.●

Pray, but have patience to wait
your prayers to be answered

Dream, and learned how to
overcome any fear of failure

- Poulo Coelho

मुक्काम पोस्ट नागालॅंड

(महाराष्ट्र प्रांताचे पूर्वांचल विभाग प्रमुख श्री. संजय काठे तसेच श्रीमती प्राजक्ता ओक एप्रिल-मे महिन्यात नागालॅंड व मणिपूरच्या दौऱ्यावर होते. त्यांनी शब्दबध्द केलेले काही अनुभव.)

मोन जिल्ह्यातही मोदीच !

नागालॅंडच्या मोन जिल्ह्यात आबोई नावाचे गाव आहे. या गावातील तोयमई नावाची मुलगी चिपळूणच्या वसतिगृहात राहून शिक्षण घेत आहे आज तिच्या घरी आहे. तिच्या वडिलांबरोबर म्हणजे श्री. मन्येय यांच्याबरोबर गप्पा मारताना ते सहज बोलून गेले “मी तर मोदीवाला आहे आणि का नसावे! मोदीने हमारे लिये इतना कुछ किया है जो आजतक कभी किसीने नही किया, घर-घर गॅस कनेक्शन दिले, वीज दिली, रस्ते मन्येय कोन्याक तयार होत आहेत, शाळांमधून शौचालये बांधली. जे इतक्या वर्षात काँग्रेसने केले नाही ते मोदीने पांच वर्षात केले. परत मोदीच सतेवर आले तर आमचे नागालॅंड प्रगतीच्या वाटेवर निश्चित चालायला लागेल. नाहीतर आता झालेल्या सुधारणाही मोडीत निधतील. मला देशाचे ठाऊक नाही पण नागालॅंडच्या विकासासाठी पुन्हा मोदीच पाहिजेत.”

काही थरारक अनुभव

२३ मे रोजी सकाळी पाच वाजता चांगलांगशू वरुन कारने तोबुला यायला निधालो. वाटेत आर्मी चेकपोस्ट लागली नेहमीप्रमाणे मी टिचर आहे असे सांगून जय हिंद म्हणून पुढे निधालो. सात वाजता तोबुत पोहोचलो. पुढे त्युऐनसँगला जाणाच्या बसची चौकशी केली. तर बस साडेसातला सुटणार होती. म्हणून ज्यांच्या कारने तिथवर आलो होतो त्यांच्या घरी चहा प्यायला गेलो. तिथे एक तरुण आला. चहा सोबत गप्पा सुरु झाल्या. तो तरुण आरुणाचलचा होता. बारकाईने आमची चौकशी करत होता. त्याला जेव्हा विचारले, “तु इथे कसा आलास?” तेव्हा नाइलाज म्हणून आपण अंडरवलर्ड चा अधिकारी असल्याचे सांगितले. आपले काम जाणून घेतल्यावर त्याने तुम्ही खूप चांगले काम करत आहात, काही गरज लागली तर नव्हकी संपर्क करा असे सांगितले.

बसची वेळ झाली म्हणून निधालो. बस स्टॉपवर आलो तर बस सुटायला अजून वेळ होता म्हणून उभे होतो. तितक्यात एक आर्मी ऑफिसर तिथे आला त्याने चौकशी सुरु केली आणि खूप आनंदाने आम्हाला शुभेच्छा दिल्या. एकमेकांचे वैरी असलेली दोन माणसं भेटली. दोघांनीही आम्हाला शुभेच्छा दिल्या. दोघापैकी एक देश विधातक तर एक देश रक्षक! आहे ना गंमत आणि आपल्या कामाचे महत्त्व!

आम्ही यथावकाश त्युऐनसँगला पोहोचलो. तेथील वसतीगृहात गेलो ताजेतवाने होऊन जेवण केले आणि थोडी विश्रांती घेऊन पाऊस पडत होता तरी छत्री घेऊन बाहेर पडलो. वेळ कमी होता आणि काही भेटी घेणे आवश्यक होते. दुपारचा दिड वाजला होता. तितक्यात फोन वाजला. फोन चांगलांगशू

वरुन लॉगफोंगने केला होता. तुम्ही कुठे आहात विचारत होता? ठिक आहात ना? थोडा घाबरलेला सुर होता. नेटवर्कींग नीट नसल्याने बोलणे स्पष्ट ऐकू येत नव्हते. परत परत फोन केल्यावर उलगडा झाला. आम्ही ज्या वाटेने आलो होतो त्या वाटेवर तोबू गावाजवळ अकराच्या सुमारास आर्मा व अंडरवल्ड यांच्यात लढाई झाली. व त्यात आसम रायफल्सचे दोन अधिकारी मारले गेले होते.

महाभारत आणि बरंच काही

यंदा दीमापूर ते अबोई (मोन जिल्हा) प्रवासात आश्चर्याचे धक्के मिळाले. प्रवास सुरु झाल्यावर काही वेळातच प्रवाशांच्या गप्पा रंगल्या. विषयाला सुरुवात कशी झाली समजलंच नाही. पण कानावर आलं ते असं. “जगात सर्वात मोठा धर्म हा हिंदू आहे, बाकी जगातील लोकं ही आता हिंदू संस्कृतीचा अभ्यास करताना दिसतात. देव आणि राक्षस यांच्या युद्धात देवांनी राक्षसांचा नाश केला म्हणून आपण आज सुरक्षित आहोत.” गाडीत एक उच्च शिक्षित महिला आणि गाडीचा चालक या विषयावर चर्चा करीत होते आणि विशेष म्हणजे त्या बाईंना ते पटत होतं.

विषय रंगत गेला आणि मधेच कोणतरी विचारले, “जरा महाभारताबद्दल ही सांगा” चालक ह्या विषयावरही बोलू लागला. आता मात्र माझी उत्सुकता वाढत होती. थोड्याच वेळात गप्पा राजकारणावर आल्या आणि ह्या माणसाने मोदीर्जींच कौतुक करायला सुरुवात केली. “मोदी ने ही याहाँ अच्छा बदलाव लाया, करप्पान कम हुआ.” गाडी चहासाठी थांबली असताना मी विचारलं, “तुम्हाला हे सगळं कसं माहीत?” तर तो स्वतः तीन वर्षे पानिपत येथे असल्याने त्याला ही माहिती होती.

मोर्दींमुळे परिवर्तन होतंय

श्री मोंबा कोन्याक, मोन जिल्ह्यातील चांगलांगशु गावातील एक जबरदस्त व्यक्तिमत्व. ख्रिश्चन खरे पण २००६ साली गुवाहाटीत वनवासी कल्याण आश्रमाने आयोजित केलेल्या तीन दिवसीय हिंदू

युवक मेळाव्यात मोठ्या अभिमानाने आणि गावातील अजून काही तरुणांना सोबत घेऊन पूर्णवेळ उपस्थित होते. त्यांच्या दोन मुली आपल्याकडे शिकत आहेत. चोवीस मे रोजी त्यांच्या घरी होतो. त्यांचे चांगलांगशु गाव घनदाट जंगलांनी वेढलेले आणि ब्रह्मदेशाच्या सरहदी जवळ आहे. सहाजिकच आतंकवाद्यांचा बालेकिल्ला झाले आहे.

अशा गावात रहात असूनही भारतीयत्व नसानसात भिनलेले. हे मोंबाजी मोर्दींच्या मोंबा कोन्याक कामाची वाहवा करताना थकत नव्हते. गावातून फेरफटका मारताना सतत एकच धोशा लावला होता. ही शाळा मोर्दींनी बांधली, इथे शौचालये मोर्दींच्यामुळे आली, गावातील अखंड वीज मोर्दींच्यामुळे आहे. अशी एक ना अनेक मोर्दींची कामं दाखवत होते. आमच्या गावासाठी मोर्दींनी इतक्या सुविधा दिल्या, अशा मोर्दींना आम्ही कसे विसरु! मोदीच आपल्या देशाला मोठं करतील. आम्ही तर मोर्दींच्या मागे आहोतच, पण देशातील सर्व लोकांनी मोर्दींना पाठिंबा दिला पाहिजे. देशाच्या एक कोपन्यात रहाणाच्या, मुख्य धारेपासून काहीसे अलग पडलेल्या एका देशभक्ताचे विचार आहेत.

खंडणीखोरांमुळे नागा जनता त्रस्त

(नागालँड पोस्ट संपादकीय)

प्रत्येक ठिकाणी खंडणी द्यावी लागत असल्यामुळे नागालँडचा विकास होत नाहीये, ही बाब सर्वांनाच आता माहीत झाली आहे. दिमापूर नागालँडचे व्यापाराचे प्रमुख शहर असल्यामुळे येथील व्यापारी वर्ग तर त्रस्त झालेला आहे. हे जबरदस्तीने “टॅक्स” च्या नावाखाली हप्ते गोळा करणं कधी तरी एकदा थांबावं असंच इथल्या नागरीकांना वाटतंय. त्यातल्या त्यात एक सुखद बातमी अशी आहे की, एका संघटनेने असं जाहीर केलंय की चारपदरी रस्त्याचे जे काम सुरु आहे त्याच्या कॉन्ट्रॅक्टरकडून आता खंडणी वसूल केली जाणार नाही. इथे हे सांगायला हवं की अशाप्रकारे हप्ते गोळा करणाऱ्या अनेक संघटना नागालँडमध्ये कार्यरत आहेत आणि सरकारच्या डोळ्यादेखत अनाधिकृतपणे “टॅक्स” जमा करण्याचे त्यांचे काळे धंदे सुरुच आहेत.

नागालँड आणि मणिपूरमधीलही वस्तूंचे वाढते दर यामागचं हेच कारण आहे. वाहतूकदारांना जबरदस्तीने चेकपोस्टवर प्रत्येक ट्रकमागे १५ ते २० हजार रुपये खंडणी द्यावी लागत आहे. ट्रकमधील मालाचे स्वरूप आणि ट्रकच्या टायर्सची संख्या यावर हे पैसे उकळणं अवलंबून असतं. अतिरेकी संघटना तर यामधे सामील असतातच पण काही सरकारी खात्यांकडूनही जनतेकडून जादा पैसे वसूल केले जातात. सरतेशेवटी प्रत्येक व्यापारी त्याला द्यावा लागलेला “टॅक्स” जनतेकडूनच वसूल करतो. अशाप्रकारे महागाईला तोंड द्यावे लागते ते सामान्य नागरिकालाच.

अशी खंडणी वसूल करण्याचा आणखी एक मार्ग म्हणजे घरबांधणीसाठी केली

■ ■ ■
बाहेरच्या उद्योगपतींनी नागालँड मध्ये भांडवल गुंतवून उद्योग उभारणीस सहकार्य करावे यासाठी नागालँड राज्य सरकार अनेक प्रयत्न करीत आहे. योजना आखत आहे. पण प्रत्येक ठिकाणी वेगवेगळ्या संस्थांमार्फत जबरदस्तीने टॅक्सच्या नांवाखाली पैसे उकळण्याचे प्रकार मोठ्या प्रमाणात होत असतील तर बाहेरच्या राज्यातील उद्योजकांनी इथे पैसे गुंतवावेत अशी अपेक्षा कशी काय करता येईल ?

■ ■ ■
जाणारी हप्ते वसुली. अशी खंडणी वेगवेगळ्या कॉलनीमधून अतिरेकीगट वसूल करीत असतात. आश्चर्य म्हणजे लोकसेवेच्या नावाखाली काम करणाऱ्या काही संस्थांही यात पुढे असतात. खंडणी वसुली हा नागालँडमधील सर्वात मोठा आणि प्रमुख उद्योग आहे अंस म्हटलं जातं आणि दुर्देवाने ते खरंही आहे. या हप्तेबाजीमुळे विकास कामांवर विपरीत परिणाम होत असतो.

व्यापार, उद्योगाची वाढ होऊन नागालँड एक विकसित राज्य व्हावं यासाठी बाहेरच्या उद्योगपतींनी नागालँडमध्ये भांडवल गुंतवून उद्योग उभारणीस सहकार्य करावे यासाठी नागालँड राज्य सरकार अनेक प्रयत्न करीत आहे. योजना आखत आहे. पण प्रत्येक ठिकाणी वेगवेगळ्या संस्थांमार्फत जबरदस्तीने टॅक्सच्या नांवाखाली पैसे उकळण्याचे प्रकार मोठ्या प्रमाणात होत असतील तर बाहेरच्या राज्यातील उद्योजकांनी इथे पैसे गुंतवावेत अशी अपेक्षा कशी काय करता येईल? ●

“आमच्यावर अन्याय होतोय असं आम्ही आता म्हणूच शकत नाही”

- एन. बीरेनसिंह, मुख्यमंत्री मणिपूर

ईशान्येतील राज्यं इतकी छोटी आहेत, इतक्या भिन्न-भिन्न प्रकारच्या जमाती इथे आहेत की त्यांच्या वैशिष्ट्यांची जपणूक व्हायलाच हवी. या जमातींना सुरक्षित वाटायला हवं. आणि याबाबत भाजपने आपली भूमिका स्पष्ट केली आहे. निवडून आल्यावर पुढा हे विधेयक मांडलं जाणार असलं तरी ईशान्येतील जमातींच्या हिताला धक्का लागणार नाही अशाप्रकारे त्यात सुधारणा केली जाईल असं स्पष्टपणे राजनाथ सिंह आणि मा. पंतप्रधान मोदी यांनी म्हटलं आहे आणि माझा विश्वास आहे की याबाबतीतही ते ईशान्येला न्याय देतील.

एकेकाळी ईशान्येतील राज्य आमच्यावर अन्याय होतोय, दुर्लक्ष होतेय अशी ओरड करीत असत आणि त्यात तथ्यही होते. पण एनडीए सरकारच्या गेल्या पाच वर्षांच्या कार्यकाळात मा. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी ईशान्येला इतकं भरभरून दिलंय की आमच्यावर अन्याय होतोय असं आम्ही आता म्हणूच शकत नाही. माझ्या मुख्यमंत्रीपदाच्या गेल्या दोन वर्षांच्या काळखंडातील अनुभवांवरून मी हे ठामपणे म्हणू शकतो. असे उद्घार बीरेनसिंह यांनी पत्रकारांसोबत बोलताना काढले. गेले काही महिने नागरीकत्व सुधारणा विधेयकावरून ईशान्येतील राज्यात असंतोष पसरला होता या संदर्भात बोलताना ते म्हणाले की, या विषयाला राजकीय वळण देऊन त्या आधारावर सर्व राज्यांची एक राजकीय आघाडी उघण्याचा प्रश्नच निर्माण होत नाही.

याचं मुख्य कारण म्हणजे प्रादेशिकतेला गोंजारण्याचे आणि त्या आधारावर राजकीय आंदोलन पेटवण्याचे दिवस कधीच इतिहासजमा झाले आहेत. आता ईशान्येतील राज्ये देशाच्या मुख्य प्रवाहाचा एक भाग झाली आहेत याचा अनुभव कुणालाही येऊ शकतो. केंद्र सरकारच्या

हातात हात घालून गेल्या पाच वर्षात आमची वाटचाल सुरु झालेली आहे. एखाद्या राज्यापुढे काही महत्त्वाचे प्रश्न असू शकतात आणि त्याविषयी ते केंद्रसरकारपुढे आवाज उठवू शकतात तसे पूर्ण स्वातंत्र्य त्यांना आहे. पण या संदर्भात एखादी राजकीय आघाडी ईशान्येतील सर्व राज्यांची उभी करणं योग्य आणि व्यवहार्य नाही. जेव्हा केंद्र सरकार एखाद्या राज्यावर जाणीवपूर्वक अन्याय करतंय अशी स्थिती असते तेव्हाच प्रादेशिक आस्मितेवर आधारित आंदोलनं उभी राहू शकतात.

केंद्रसरकारने जितकं म्हणून देता येईल तितकं मणिपूर आणि अन्य ईशान्येतील राज्यांना दिलंय. हातचं न राखता भरभरून दिलंय, मग ओरड कशासाठी करायची? नागरिकता संशोधन विधेयकाबाबत बोलायचं तर त्यात काही सुधारणा सामील करायला हव्यात असं माझं मत आहे. ईशान्येतील राज्यं इतकी छोटी आहेत, इतक्या भिन्न-भिन्न प्रकारच्या जमाती इथे आहेत की त्यांच्या वैशिष्ट्यांची जपणूक व्हायलाच हवी. या जमातींना सुरक्षित वाटायला हवं. आणि याबाबत भाजपने आपली भूमिका स्पष्ट केली

आहे. निवङ्गुन आल्यावर पुन्हा हे विधेयक मांडलं जाणार असलं तरी ईशान्येतील जमातींच्या हिताला धक्का लागणार नाही अशाप्रकारे त्यात सुधारणा केली जाईल असं स्पष्टपणे राजनाथ सिंह आणि मा. पंतप्रधान मोदी यांनी म्हटलं आहे आणि माझा विश्वास आहे की याबाबतीतही ते ईशान्येला न्याय देतील. नागा प्रश्नावर ही लवकरच तोडगा निघेल असा विश्वास बीरेनसिंह यांनी व्यक्त केला.

मागण्या करणं ही वेगळी गोष्ट आहे आणि त्यांचा विचार करून सहमतीने मार्ग काढणं ही वेगळी बाब आहे. काही तडजोड नागा संघटनांना मान्य करावी लागेल. परंतु त्याचवेळी आसाम, अरुणाचल आणि मणिपूर या राज्यांचा भौगोलिक सीमा आहेत तशाच राहतील त्यात फेरफार केला जाणार नाही याची काळजी घेऊनच नागा प्रश्न सोडवावा लागेल. आणि मणिपूरपुढचा आता मुख्यप्रश्न आहे तो म्हणजे छोटेछोटे अतिरेकी गट आणि त्यांच्याकडून होणारा हिंसाचार! या विषयावर केन्द्राने पुढाकार घेऊन या संघटनांना चर्चेच्या टेबलावर बोलवून,

त्यांच्याशी वाटाधाटी करून यातून मार्ग काढावा असं मला वाटते. ईशान्येतील बदललेल्या वातावरणात या समस्येवरही उपाय काढला जाईल असा मला विश्वास वाटतो. अतिरेकी संघटनांवर जरब बसवण्यात केंद्र सरकार यशस्वी झालं आहे हे स्पष्ट करतांना ते म्हणाले की नुकताच एका नागा संघटनेने उखुल जिल्ह्यात अनधिकृतपणे एक कॅम्प उभारला होता.आसाम रायफल्सने तात्काळ त्याविरोधात पावलं उचलली. शांतता करार एक नागालँडपुरता मर्यादित आहे. मणिपूर त्यात येत नाही. मणिपूरची जनता आणि सरकार अतिरेकी गटांच्या कारवाया कधीच सहन करणार नाही. जनतेचा दबाव आणि आसाम रायफल्सची आक्रमक कारवाई यामुळे तो कॅम्प नागा संघटनेला हटवावा लागला. मणिपूरमधील बदललेल्या गेल्या पाच वर्षांतील वातावरणामुळे च हे शक्य झालं यावर त्यांनी जोर दिला.

(मणिपूरचे मुख्यमंत्री बीरेनसिंह यांच्या इम्फाळ येथील पत्रकार परिषदेवर आधारित लेख) ●

रविवारच्या दिवशी दिमापूर बाजारपेठ बंद ठेवण्यात येते

रविवारच्या दिवशी आपण दिमापूरहून जवळच्या लाहोरीजन गावांत गेलो किंवा कार्बांगलोंगजवळील खटखटी गावी गेलो तर तिथला फरक आपल्याला जाणवल्याशिवाय रहात नाही.रविवारी फुलणाऱ्या दिमापूरच्या बाजारपेठेवर बंदी आल्याने लाहोरीजन आणि खटखटी गावे दिमापूरच्या व्यापाऱ्यांसाठी लक्षणीय महत्वाची ठरली आहेत. औषधांची दुकाने व बेकरी यांसारख्या आवश्यक दुकानांना बंदीतून सवलत देण्यात आली असली, तरी ही दुकाने सुरक्षेच्या दृष्टीकोनातून बंद ठेवण्याचा निर्णय दुकानदारांनी घेतलेला दिसतो.

दिमापूरच्या अनेक विक्रेत्यांनीही आपले बस्तान खटखटी आणि जवळच्या भागात हलवले आहे. भाजीपाला, मासे यांसारख्या नाशिंवंत पदार्थांचे नुकसान टाळण्यासाठी या वस्तूंच्या विक्रेत्यांनीही आपली बाजारपेठ बदलली आहे. रविवारी खटखटीच्या एस्सार पेट्रोल पंपावर नागालँडमधून विशेषतः दिमापूरहून येणाऱ्या वाहनांच्या वा ऑटा-रिक्षांच्या रांगा बघायला मिळतात. थोडक्यात रविवारी दिमापूर ओसाड दिसते, तर लाहोरीजन आणि खटखटी भाग गजबजून उठतो. ह्याच कारण असं की खिस्ती धर्मानुसार रविवार हा सुटीचा दिवस समजण्यात येतो त्यादिवशी सर्व कामे बंद ठेवण्यात येतात. याच कारणामुळे दिमापूरमधील व्यापारांना इच्छे विरुद्ध दुकाने बंद ठेवावी लागतात.

कोन्याक नागांच्या प्रदेशात

- अर्चना जगदीश (डॉ. अर्चना गोडबोले)

■ ■ ■

“नागालँडच्या अंतरंगात” या अर्चना जगदीश (डॉ. अर्चना गोडबोले) लिखित पुस्तकातील काही भाग येथे प्रसिद्ध केला आहे. नागालँडमध्ये त्यांनी संशोधनात्मक कामासाठी चार-पाच वर्षे व्यतीत केली. कोणताही तज्जपणाचा आव न आणता आपल्या त्यांनी भटकतीचे अनुभव या पुस्तकात शैलीदारपणे त्यांनी मांडले आहेत. नागा आदिवासीचे जिवन त्यांनी खुलेपणाने सहज सांगितलेल्या गोष्टीतून उलगडत जाते हे या पुस्तकाचं ठळक वैशिष्ट्य आहे.

■ ■ ■

नागालँडमध्यातुरळक शहरीकरण अगदी वेगळ्या पद्धतीने झालंय. मूळ गावाच्या सभोवती नवीन शहराची उभारणी होत नाही, तर तिथून लांब तीनचार किलोमीटर अंतरावर नवी वस्ती वाढत, पसरत जाते. मूळ गाव एका बाजूला कायम वेगळं, स्वतंत्र अस्तित्व दाखवत मागं उरतंच. ह्याचं मुख्य कारण म्हणजे हे शहरीकरण बाहेरच्या उपच्या माणसांसाठी सुरु होतं. मारवाडी व्यापारी किंवा सरकारी बाबू यांना नागांच्या पारंपरिक गावव्यवस्थेत जागा नसते. गावात राहण्याची त्यांची हिंमतही नसते. अगदी राजधानी कोहिमा बघितलं, तरी अंगामींची मूळची “बडा बस्ती” राजधानीपासून वेगळीच आहे.

मोनला पोहचल्याच्या दुसऱ्या दिवशी सकाळीच आम्ही या मोन गावाकडे निघालो. चढत जाणारा वळणावळणांचा पाचसहा किलोमीटरचा खराब रस्ता, झूम शेती आणि जंगल पार करत गावाजवळ पोहचलो, तेव्हा खूप गोष्टी प्रकर्षने जाणवल्या. गावाच्या सुरुवातीलाच बांबूचं भरगच्च बन होतं. फणस, पांगारा यांची प्रचंड फार जुनी झाडं होती. दाओ परजत, आपल्याच नादात रानात निघालेला एखादा कोन्याक म्हातारा आपले काळेशार दात दाखवत रुंद, अनोळखी हसायचा. आम्ही त्यांच्या गावात असल्यामुळे त्यांची भीड चेपली होती.

मी, यदिन, कुतोवी, स्थानिक सरकारी अधिकारी कम दुभाषा शिंगवँग कोन्याक अशी आमची वरात चिखल उडवत मोन गावात पोहचली, तेव्हा सकाळचे आठ-साडेआठ वाजले होते. गावातले बायकापुरुष भल्या पहाटे

शेताच्या कामासाठी रवाना झाले होते. गावात फक्त म्हातारेकोतारे, इकडेतिकडे बागडणारी कच्चीबच्ची आणि शेतीच्या कामापासून दुरावलेली अर्धेशिक्षित, शायनर तरुण पोरंटोरं होती. बांबूच्या झाडीतून पारंपरिक झोपड्या जवळ दिसायला लागल्या. कालचक्र उलटं फिरुन एकदम आदिम युगात पोहचल्यासारखं वाटायला लागलं. पामच्या पानांचं उतरतं छप्पर, पार जमिनीला टेकलेल्या झोपड्यांचे समूह, त्यातून डोकावणारे उंच बांबू, घराला लागूनच असलेली छोटेखानी परसबाग, त्यांतून दिसणारी आंब्यापासून चहापर्यंतची विविध झाडं, एखाद्या कोपन्यात असलेली मोहरी, लसूण आणि कोथिंबिर यांसारख्या पानांची छोटी-छोटी रोपं, घराभोवतीच भाताचा कोंडा, तूस खाणारी डुकरं, हुंदडणारी पोरंटोर, आमच्या गोंगाटामुळे घरातून डोकावून बघणाऱ्या म्हतारीचा सुरकुतलेला

चेहरा.... आपण इच्छित स्थळी येऊन पोहचलोत याची खात्री पटवून देणारं दृश्य होतं ते.

मोनआंगचा राजवाडा

गावात जागोजागी दिसणाऱ्या विविध गोष्टीबद्दल गप्पा मारत आम्ही निघालो होतो. पण मला खास उत्सुकता होती ती नागालँडच्या प्रवासी माहितीपुस्तिकेतल्या फोटोत दाखवलेल्या मोनआंगचा राजवाडा बघायची. आंग म्हणजे राजा किंवा प्रमुख. आम्ही तिकडेच निघालोत, असं शिंगवॉगने सांगितल्यावर हुश्श झालं. गावच्या दोन छोट्या-छोट्या वस्त्या मागं टाकून आम्ही टेकडाच्या टोकावर आलो. चर्चची भलीमोठी आधुनिक इमारत अचानक दिसायला लागली. गावातली सगळी घरं स्थानिक साधनसामग्री वापरून बांधलेली होती.

खाली वाकून आम्ही आंगच्या (म्हणजे राजाच्या) झोपडीत शिरलो. मध्यभागी अंधुकसे निखारे असलेली चूल असली, तरी अंधारच होता. घर किंवा खोली किती मोठी आहे, याचा काहीच अंदाज येत नव्हता. आम्ही आत गेल्यावर “आपाहो” अशी आदरार्थी हाक मारली. कोपच्यातल्या भल्यामोठ्या लाकडी पलंगावरून पंचावन्न-साठ वर्ष वयाचा एक वृद्ध उठला आणि काहीही न बोलता चुलीपाशी येऊन त्यांने दोनचार लाकडे आत सरकवली. शांततेची दोन-तीन मिनिटं आम्हांला असह्य झाली होती. पुन्हा शिंगवॉ गनेच कोन्याक भाषेतून बोलायला सुरुवात केली. तेवढ्यात चुलीत जाळ पेटला आणि धगधगत्या प्रकाशात त्या वृद्धाने आमच्याकडे नजर टाकली. अखेर त्याने शिंगवाँगच्या बोलण्याला प्रतिसाद दिला. तोपर्यंत अंधाराची सवय होऊन

कोन्याक नागांचे पारंपारिक घर

मिणमिणत्या जाळाच्या प्रकाशात आम्हालाही नीट दिसायला लागलं होतं.

साठीला पोहचलेला, अंगात अर्धे विजार अन् लाल मखमली जाकीट आणि रुंद छातीवर रुळणारी ढाण्या वाघाच्या दातांची माळ घातलेला आंगराजा वृद्धत्वाकडे झुकला असला, तरी रुबाबदारपणे वावरणारा कोन्याक म्हातारा आमच्यासमोर होता. संपूर्ण चेहऱ्यावर काळपट हिरव्या रंगाचे गोंदणाचे पट्टे उटून दिसत होते. हा जमात प्रमुख खानदानी वाटत असला, तरी त्याच घर वरकणी इतर कोन्याक घरांसारखच वाटत होतं. चूली भोवतीचा प्रकाश सोडला तर सगळीकडे अंधारच होता. आम्हांला येऊन १५ मिनिटे झाली, तरी बायका मात्र दिसत नव्हत्या. शेवटी न राहून मी कुतोविला विचारल “इथल्या राणी साहेब कुठे आहेत? नागा पध्दतीने खिदळत त्याने सांगितल ह्याच्या पाच बायका आहेत त्यातल्या कितवीला तुला भेटायच आहे? सगळ्यात पहिली बायको पन्नाशीची आहे. तर शेवटची बायको बीशीतली हे ऐकून मी सर्दच झाले.

पुस्तक - नागालँडच्या अंतरंगात

मूल्य - रु. २००/-

ईमेल - godboleaj@gmail.com

भिलार : पुस्तकांच्या गावाची द्विवर्षपूर्ती

- मंदार जोशी

१८९२०७२५७२

देशातील पहिले पुस्तकांचे गाव म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या भिलार गावात (महाबळेश्वर, सातारा) द्विवर्षपूर्तीनिमित्त ४ मे २०१९ रोजी विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते. “पुस्तक जाणून घेऊ” ही कार्यशाळा आणि “अमृताचा वसा” ही सांगितिक मैफिलही रसिक वाचकांसाठी विशेष आकर्षणे ठरली.

ग्रंथसखाचे सर्वेसर्वा भाषासंवर्धक श्री. श्याम जोशी यांच्या संकल्पनेतून ही कार्यशाळा साकार झाली.

पॉपिलॉनफेम सुप्रसिद्ध अनुवादक श्री. रवींद्र गुर्जर यांनी अनुवादाचे महत्त्व, चांगल्या अनुवादाचे रहस्य, अनुवाद क्षेत्रातील आव्हान आणि संधी यांवर भाष्य केले.

प्रसिद्ध मासिकांचे मुद्रक श्री. रमेश भंडारी यांनी सर्वसामान्यांना अपरिचित असलेल्या मुद्रण कलेविषयी आणि तंत्राविषयी उद्घोषक माहिती दिली. त्यानंतर श्री. मंदार जोशी आणि श्रीमती अर्चना कर्णिक यांनी ग्रंथपाल म्हणून आपले अनुभव कथन केले.

ग्रंथसंग्राहक मंदार जोशींनी ग्रंथपालांच्या व्यथा-वेदना बोलून दाखवल्या. वाचन-संस्कृती वाढविण्यासाठी ग्रंथपालांनी आधी स्वतः स्थानिक ग्रंथालयाचे सभासदत्व घेतले पाहिजे आणि कायम उपक्रमशील राहिले पाहिजे, अशी सूचना त्यांनी केली. तर कर्णिक यांनी, वाचक घडविण्यासाठी वाचकांच्या समुपदेशनाची आवश्यकता स्वानुभवावरुन व्यक्त केली.

कार्यशाळेचे सूत्रसंचालन करणाऱ्या श्याम जोशींनी व्यासपीठावरील मान्यवरांबोरच सभागृहातल्या मान्यवरांना, कार्यशाळेत सहभागी झालेल्या ग्रंथपालांना आणि ग्राम प्रतिनिधीनाही बोलते केले. आपल्या निवेदनाच्या ओघात त्यांनी गटेनबर्गच्या पहिल्या छापखान्यापासून भारतातल्या मुद्रण-कलेच्या प्रसारापर्यंत पुस्तक-निर्मितीचा ऐतिहासिक आढावा घेतला. पुस्तकाचे अंतरंग म्हणजे त्याचा आशय, या अंतरंगाबोरच त्याचे बाह्यरूप म्हणजे त्याचे मुख्यपृष्ठ, मलपृष्ठ, ब्लर्ब, पुस्तकांची बांधणी, त्याचा स्पाईन (कणा), ISBN अशा अनेक संकल्पनांची ओळख त्यांनी करून दिली.

प्रस्तुत कार्यशाळेत महाराष्ट्रातल्या २३ जिल्ह्यातले सुमारे १८० ग्रंथपाल सहभागी झाले होते. संत साहित्याचे अभ्यासक डॉ. सदानन्द मोरे, ग्रंथपेटी उपक्रम राबवणारे विनायक रानडे, भाजी विकता विकता पुस्तके विकणाऱ्या बेबीताई गायकवाड या मान्यवरांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले.

अमृताचा वसा या सांगितिक कार्यक्रमात संगीतकार कौशल इनामदार, लेखक दीपक करंजीकर आणि शाहीर नंदेश उमप यांनी पु. शि. रेगे, ग्रेस, सुरेश भट, नलेश पाटील या प्रसिद्ध कर्वींच्या रचना सादर केल्या. अस्मिता पांडे यांनी निवेदन व अभिवाचन केले. ●

लडाख... प्रवास अजून सुरु आहे चौथ्या आवृत्तीचे प्रकाशन

ग्रंथाली प्रकाशनाच्या लडाख... प्रवास अजून सुरु आहे; या नरेंद्र प्रभू लिखित वाचकप्रिय पुस्तकाच्या चौथ्या आवृत्तीचं प्रकाशन जगप्रसिद्ध शास्त्रज्ञ डॉ. रघुनाथ माशेलकर यांच्या हस्ते नुकतंच सिडनी, ऑस्ट्रेलिया इथे थाटात पार पडलं.

ऑस्ट्रेलियामधील सिडनी इथे १९ ते २१ एप्रिल २०१९ हे तीन दिवस “अखिल ऑस्ट्रेलिया मराठी संमेलन २०१९” साजरं झालं. संपूर्ण ऑस्ट्रेलिया खंडातल्या एक हजारावर मराठी रसिकांनी यात भाग घेतलेल्या संमेलनात आत्माराम परब यांच्या पहिल्या मुंबई-लडाख-मुंबई अशा मोटरसायकलवरच्या प्रवासाची चित्तथरारक कथा असलेल्या सदर पुस्तकाचं प्रकाशन जगप्रसिद्ध शास्त्रज्ञ व थोर विचारवंत डॉ. रघुनाथ माशेलकर यांच्या शुभहस्ते झालं. या मंगल प्रसंगी मराठीतील लेखक आणि वक्ते अच्युत गोडबोले, प्रवासवर्णनकार डॉ. मीना प्रभू, ईशा टुर्सचे संचालक श्री. आत्माराम परब, चितळे बंधू मिठाईवालेचे श्री. केदार चितळे, “वसंत” मासिकाचे संपादक श्री. दिलीप देशपांडे असे अनेक मान्यवर उपस्थित होते.

“लडाख... प्रवास अजून सुरु आहे.....” ही आत्माराम परब यांच्या लडाखच्या अथक चाललेल्या प्रवासातील पहिली कथा. मुंबई-लडाख-मुंबई असा मोटरसायकलने प्रवास करायचा असं ठरवून आत्माराम परब यांच्यासोबत आणखी सहा साहसीवीर मुंबईहून निघाले. पुढे अहमदाबाद-उदयपूर-चंदीगढ-दिल्ली करीत मनाली गाठली आणि इथूनच खरी मोहिमेला सुरुवात झाली. मनालीहून निघून रोहतांगपासची

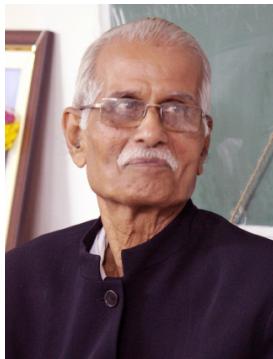
मुख्यमंत्र्यांसोबत (डा.) नरेंद्र प्रभू आणि आत्माराम परब चढाई करतानाच हिमालयातल्या उंच उंच पर्वत रांगा जशा सामोच्या येत होत्या तशी संकटाची चढती रांगही त्यांच्या समोर उभी ठाकली होती.

सह्याद्रीच्या दक्षाखोच्यात हिंडताना आणि तिथला झोडपून कढणारा पाऊस अंगावर घेताना आत्मारामला कधी नको झाला नाही, पण इथे हिमालयाच्या रौद्र रुपाशी दोन हात करताना त्यांच्या नाकी नऊ आले. आत्माराम आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी अक्षरशः मृत्यूंचं तांडव पाहिलं. तेही एक दोन दिवस नव्हे तर सतत पंचवीस दिवस. हाय अळिट्ट्यड, बेफाम बर्फवृष्टी, अनोळखा प्रदेश आणि माणसं, पराकोटीची भूक, ढासळणारं मनोधैर्य, घरच्यांसाठी कालवाकालव होणारं मन आणि आसपास पसरलेली प्रेतं. चांगल्या घरातली, खात्यापित्या कुटुंबातली ही मुलं चहाच्या एका घोटाला महाग झाली. हे सगळं विलक्षण आहे.

हे सगळं झालं तरी आत्मारामनी लडाखची वाट काही सोडली नाही. दुर्दम्य आशावाद आणि जिद्दीच्या जोरावर आत्माराम लडाखला जातच राहिले.

- नरेंद्र प्रभू

मंजिल ए मक्सूद... पाकिस्तान पाकिस्तानचे प्रत्ययकारी प्रवासवर्णन

“मंजिल ए मक्सूद... पाकिस्तान” हे प्रवीण कारखानीस यांचे प्रवासवर्णनपर पुस्तक प्रथमतः २०१० साली प्रसिद्ध झाले होते. त्याचीच द्वितीय आवृत्ती नव्या रूपात इंदूर येथील श्री सर्वोत्तम प्रकाशनतर्फे नुकतीच प्रसिद्ध झाली आहे. तुमच्या आमच्यातलाच कुणी सर्वसामान्य मराठी माणूस पाकिस्तासारख्या देशात एकटाच भटकंती करून येतो आणि त्या देशात त्याला आलेले अजब गजब अनुभव, पर्यटकाच्या नजरेतून त्याने टिपलेली निरीक्षणे, चौकस वृत्तीमुळे त्याला प्राप्त झालेली त्या देशाबद्दलची मौल्यवान माहिती तो वाचकांसमोर मांडतो याचेच खरे तर नवल वाटते.

मराठी साहित्य विश्वात पाकिस्तान या देशाचे सलग आणि विस्तृत असे हे बहुधा पहिलेच प्रवासवर्णन असावे. मुळात पर्यटनाच्या उद्देश्याने पाकिस्तानात प्रवेश मिळणेच दुरापास्त आहे. आजवरची पाकिस्तानची दहशतवादी कृत्ये पाहता, एखाद्या भारतीयाने पाकिस्तानात भटकंती करणे फारच जोखमीचे आहे. तथापि, प्रवीण कारखानीस, २००४ साली जनरल परवेझ मुशर्रफ यांची लष्करी राजवट असतानाच्या काळात, भारत-पाक क्रिकेट सामने पाहण्याच्या निमित्ताने एकटेच पाकिस्तानात गेले आणि बेडरपणे आपल्या डोक्यावर भारताचा तिरंगा असलेली टोपी कायम परिधान करून सर्वत्र फिरले. ते स्वतः हाडाचे प्रवासी तर आहेतच परंतु उत्तम लेखकही आहेत

त्यामुळे त्यांचे हे पुस्तक वाचकाला अक्षरशः बोट धरून पाकिस्तानातून फिरवून आणते.

मुलतानमधले भग्नावस्थेत असलेले नृसिंह मंदिर, बलुचिस्तानमधले डोंगरावर असलेले हिंगलाज देवीचे शक्तीपीठ, पेशावरमधले प्रयागतीर्थ, पाकिस्तानी पंजाब प्रांतमधले कटासराज नावाचे पवित्र शिवसरोवर यांचाही उल्लेख लेखकाने आवर्जून केला आहे. त्या देशातल्या विवाहोत्सुक हिंदू तरुणींना हिंदू जीवनसाथी मिळवणे दिवसेंदिवस किती कठीण होत चालले आहे त्याबद्दलचेही निरीक्षण लेखकाने या पुस्तकात नोंदवले आहे.

शीखांचे अनेक महत्त्वाचे गुरुद्वारा पाकिस्तानात कुठे कुठे आहेत त्याबद्दलही लेखकाने भरभरू लिहिले आहे. लेखक ज्या काळात पाकिस्तानला जाऊन आला त्या काळी त्याला आलेले अनुभव आज तसे येतीलच असे कुणालाच खात्रीपूर्वक सांगता येणार नाही हे जरी खरे असले तरी लेखकाचे ते अनुभव जाणून घेण्यासाठी हे पुस्तक वाचायलाच हवे असे नवकी म्हणता येते!

- पुरुषोत्तम रानडे

पुस्तक - मंजिल ए मक्सूद.. पाकिस्तान

श्री सर्वोत्तम प्रकाशन, इंदूर (मध्यप्रदेश)

पृष्ठ संख्या - १८८ मूल्य - रु. ३००/-

पुस्तकासाठी संपर्क

मोबाईल : ७२१९५९३०५०

गुवाहाटीतल्या उग्रतारा देवालयातील माँ तारा देवीची मूर्ती

- अनुवाद : सुभाष प. जोशी, डॉंबिवली

प्राचीन व मौल्यवान अशी माँ तारा देवीची मूर्ती सापडल्यामुळे भक्तांनी सुटकेचा निःश्वास टाकला असून त्यांचा उत्साह ओसंझून वहात आहे. गुवाहाटीत मोठ्या संख्येने भक्तगण एकत्र आले असून त्यांनी मूर्ती सापडण्याच्या घटनेबद्दल आनंद व्यक्त केला आहे. खरे तर, जुनी मूर्ती चोरीला गेल्यामुळे नवीन मूर्ती घडवून तिची देवालयात प्रतिष्ठापना करावी असे ठरविण्यात आलं होते. पण त्या पूर्वीच प्राचीन मूळ मूर्ती सापडल्याने भक्तांच्या आनंदाला पारावार राहिलेला नाही.

सुमारे पांच महिन्यांपूर्वी गुवाहाटी येथील ऐतिहासिक उग्रतारा देवालयातून माँ तारा देवीची मूर्ती चोरीला गेली होती. ही मूर्ती कित्येक शतकांपूर्वी घडविलेली होती. गोलाधाट येथील पोलीसांनी ३० एप्रिल २०१९ रोजी ही अष्टधातुंपासून घडविलेली मूर्ती शोधून काढली. नलबारी जिल्ह्यातील तिहू पोलिसठाण्यांतर्गत असलेल्या डोलोई गांव खेड्यातील एका तलावात ही मूर्ती लपविलेली होती.

ही मूर्ती चोरीला गेल्यावर पोलीसांनी कांही संशयित गुन्हेगारांना अटक केली होती. गुवाहाटी पोलीसांनी ही कारवाई केली होती. पण आश्चर्याची गोष्ट म्हणजे मूर्ती सापडण्याच्या घटनेचा त्यांना सुगावा सुद्धा लागला नाही. सामान्यलोक आणि माध्यमे यांचा रोष दुसरीकडे वळविण्यासाठी पोलीसांनी

काही व्यक्तींची धरपकड केली किंवा कसे? या प्रश्नाचे उत्तर शोधणे आवश्यक आहे.

माँ तारा देवीची मूर्ती

१६ नोव्हेंबर रोजी चोरण्यात आली होती. आसाम पोलीसांनी या घटनेची चौकशी करण्यासाठी एका समितीचे गठण केले पण त्यांना यश प्राप्त झाले नाही.

पण गोलाधाट येथील पोलीस अधिक्षक पुष्पराज सिंग यांच्या देखरेखीखाली सहाय्यक पोलीस अधिक्षक सुरजित सिंग पानेसर यांच्या दलाने या घटनेसंबंधात पाच व्यक्तींना अटक केली. शाह हुसेन, अदील अली, राहुल अली, समसूल अली आणि मिंटु रे अशी या आरोपींची नंवे आहेत.

आसामट्रीब्युनच्या प्रतिनिधींशी बोलतांना सूत्रांनी असं सांगितले की काही आठवड्यांपूर्वी पोलीस अधिक्षकांच्या देखरेखीखाली ही शोध

मोहीम हाती घेण्यात आली होती. मूर्तीसंबंधी सगळ्या तपशीलांना पुष्टी मिळाल्यावरच प्रत्यक्ष कार्यवाही करण्यात आली. टॅक्सीचालक मिंटु रे यांनी इतर आरोपींना देवालयाच्या इमारतीची माहिती देण्यास मदत केली होती. मूर्तीची चोरी केल्यानंतर त्याच्याच टॅक्सीने मूर्ती नलबारी येथे नेण्यात आली होती. असे आता लक्षात आले आहे.

नलबारीकडे प्रयाण करण्यापूर्वी पोलीसांनी गुवाहाटी येथील काही वकील मंडळींचा सल्ला घेतला होता व नंतर उग्रतारा देवालयाच्या पुजाच्याला गाठले होते. पुजाच्याला मूर्तीचे फोटो दाखवून चोरीला गेलेली मूर्ती फोटोतीलच आहे याची खात्री करण्यात आली होती. काही आठवड्यांपूर्वी दुसऱ्या एका घटनेत गोलाघाट पोलीसांनी एका दुचाकी चोराला अटक केली होती. त्याला जेव्हा ताब्यात घेण्यात आले तेव्हां त्याने नलबारी येथे प्राचीन मौल्यवान वस्तू असण्याबद्दल सूचित केले होते. त्यानंतर संशयित मूर्तीचोरांबद्दल काही माहिती हाती आली होती.

गोलाघाट पोलीसांनी दोन गटात आपली विभागणी केली. एका गटाने स्वतःला हिमापूर येथील प्राचीन मौल्यवान वस्तू खरेदीदार असण्याची बतावणी सुरु केली. संशयित

चोरांबरोबर फोनवरुन मूर्ती खरेदी करण्याबाबत त्यांनी वाटाघाटी सुरु केल्या. वीस लाख रूपयांस मूर्ती खरेदी करण्याबाबत वाटाघाटीला सुरुवात सुद्धा झाली.

यांतून बरेच धागे-दोरे हाती आल्यावर सगळ्या घटनेची पोलीसांनी नीट तपासणी केली व शेवटी डोलोई गावातल्या तलावातून मूर्ती शोधून काढली. पण मूर्तीचे आणखी काही भाग अद्याप हाती आलेले नाहीत. या चोरीत सहभागी असलेले आणखी दोन आरोपी अद्याप हाती लागलेले नाहीत.

पण ही प्राचीन व मौल्यवान अशी माँ तारा देवीची मूर्ती सापडल्यामुळे भक्तांनी सुटकेचा निःश्वास टाकला असून त्यांचा उत्साह ओसंडून वहात आहे. गुवाहाटीत मोठ्या संख्येने भक्तगण एकत्र आले आणि त्यांनी मूर्ती सापडण्याच्या घटनेबद्दल आनंद व्यक्त केला आहे.

खरे तर, जुनी मूर्ती चोरीला गेल्यामुळे नवीन मूर्ती घडवून तिची देवालयात प्रतिष्ठापना करावी असे ठरविण्यात आलं होतं. पण त्या पूर्वीच मूळ प्राचीन मूर्ती सापडल्याने भक्तांच्या आनंदाला पारावार राहिलेला नाही. ●

(आसाम ट्रिब्युनच्या सौजन्याने)

विद्यार्थी
विशेष

नाशिक वस्तीगृह - कुमारी रिकूट रंखलम

साधारणपणे उन्हाळीसुट्टी म्हणजे मुलांसाठी धम्माल! पण एक अशी मुलगी आहे जी पाच-सहा वर्षांपूर्वी मेघालयातील चेरापुंजी जवळील दुर्जम खेड्यातून नाशिकच्या वस्तीगृहात शिक्षणासाठी दाखल झाली. ती आली तेव्हा खासी भाषेशिवाय तिला काही समजत नव्हते. सध्या ती मेघालयातील आपल्या गावी गेली आहे. पण गेली तीन वर्षे ती गावाला गेली तरी आजूबाजूच्या मुलांना एकत्र करून त्यांना अक्षरओळख व हिंदी भाषा शिकवत असते. तिचे नांव रिकूट रंखलम. सध्या ती भोसला मिलीटरी कॉलेजमध्ये १२ वीत शिकत आहे.

- गिरीश वैशंपायन

मेघालयातील मरणोनुख नदीची कथा

अभ्यासांती असे सिद्ध झाले की जेव्हा लुनार नदी आणि लुखा नदी एकमेकांत मिसळतात त्यावेळी पाण्यात असलेले अॅल्युमिनिअम व इतर धातु हे धनरूप होउन तळाशी बसतात व त्यामुळे लुखा नदीचे पाणी निळसर होते. मेघालय प्रदूषण नियंत्रण बोर्डने असा निष्कर्ष काढला आहे की लुखा नदीच्या पाण्याच्या प्रदूषणाचे कारण तिला येऊन मिळणारी उपनदी लुनार आहे. काही संस्थांचे म्हणणे आहे की नदीच्या परीसरात असणारे सिमेंट उद्योगच नदीचे पाणी प्रदूषित करीत असतात.

मेघालयात कोळसा, चुनखडी इत्यादी खनिजांची व नैसर्गिक संसाधनांची संपन्नता आहे. परंतु या नैसर्गिक ठेव्याची बेसुमार लूट सध्या केली जात आहे. त्यामुळे पाण्याचे साठे व माती यांच्यात अनेक प्रतिकूल बदल होत आहेत. “पूर्व जयंतिया हिल्स”च्या दक्षिणेकडच्या भागात असलेल्या लुखा नदीच्या काठावरच्या अनेक जीवांचे गेली अनेक वर्षे या नदीने भरण-पोषण केले आहे. स्थानिक लोकांच्या कल्याणासाठी, आरोग्यासाठी व स्वास्थ्यासाठी या नदीने वर्षानुर्वर्षे आपले योगदान दिले आहे. काही लोकांसाठी ही नदी उपजीविकेचे साधनच होते. दुर्दैवाने या नदीचा रंग आता निळसर होत असून तिचे सौंदर्य लयाला जात आहे.

स्थानिक लोकांचे असे म्हणणे आहे की सन २००७ पासून दरवर्षी नोव्हेंबर महिन्यापासून लुखा नदीच्या पाण्याचा रंग निळसर होतो व तो पावसाळा सुरु होईपर्यंत असतो. पावसाळ्यात धुवांधार पाऊस पडल्याने नदीच्या पाण्यातील प्रदूषकांची तीव्रता सौम्य होते व त्यामुळे निळसरपणा कमी होतो. तसेच पावसाळ्यात कोळशांच्या खाणीतून कोळसा काढण्याचे काम मंदावते व त्यामुळे नदी कमी प्रमाणात प्रदूषीत होते. परंतु ब्रिटीशांच्या वेळे पासूनच या नदीच्या आसपास असलेल्या खाणीतून खनिजे काढण्याचे काम सुरु आहे. तसेच येथे

कांही औद्योगिक आस्थापनांचे पण काम कित्येक वर्षांपूसन चालू आहे. त्यामुळे सन २००७ पासून एकाएकी या नदीच्या पाण्याचा रंग निळसर होत आहे. या गोष्टीचे स्थानिकांना आश्चर्य वाटत आहे. त्यामुळे सन २००७ पासून स्थानिकांच्या जीवनावर विपरीत परिणाम होत असून त्यांनी या बाबत उद्वेग व निराशा व्यक्त केली आहे.

नदीच्या काठावर राहणाऱ्या कोळी बांधवांना नदीच्या प्रदूषणाचा फार मोठा फटका बसला आहे. कारण प्रदूषणामुळे स्थानिक मासेमारीचा व्यवसायच नष्ट होत चालला आहे. या कोळी बांधवांनी सांगितले की या नदीतले मासे व इतर जीव प्रदूषणामुळे एका रात्रीत मेले आहेत. तसेच महत्त्वाचा मुद्दा असा की रोजच्या वापरासाठी व पिण्यासाठी काठावरच्या लोकांना या नदीचे पाणी सदैव उपलब्ध होते पण आता पाणी प्रदूषित झाल्याने त्यांच्या अस्तित्वाचाच प्रश्न उभा ठाकला आहे.

मेघालयाच्या भू-रचनाशास्त्र व खाणकाम खात्याचे असे म्हणणे आहे की मेघालयात सुमारे १५,१०० दशलक्ष टन चुनखडी व सुमारे ५७६.४७ दशलक्ष टन कोळसा या खनिजांचे साठे आहेत. त्यामुळे गेल्या अनेक दशकांपासून मोठ्या प्रमाणात या खनिजांच्या खाणीतून ही खनिजे काढण्याचा उद्योग चालू राहणे हे ओघानेच येते. कोळसा आणि

चुनखडी यांच्या खाणकामांमुळे मेघालयातल्या नैसर्गिक पाण्याच्या साठ्यांवर वाईट परिणाम होत आहेत असे अभ्यासांती सिद्ध झाले अहे. तसेच येथील प्राणी व वनस्पती यांच्यावरही दुष्परिणाम जाणवत आहेत. जंगलांचे अस्तित्व धोक्यात आले आहे. तसेच कोळसा व चुनखडीच्या सततच्या खाणकामांमुळे मेघालयातील पर्यावरणाला हानी पोहचत आहे.

नदीच्या नजीकच्या परीसरात चुनखडीचे खाणकाम चालू असल्याने व तसेच त्यामुळे तेथे सिमेंट निर्मितेचे उद्योग उभे राहिल्यामुळे नदीच्या पाण्याची गुणवत्ता खालावली आहे. मेघालयातल्या सोनापूर खेड्याजवळ लुनार नदी ही लुखा नदीला येऊन मिळते. या लुनार नदीच्या वरच्या भागात पाणी खूपच प्रदूषित झाले आहे. ही नदी लुखा नदीला मिळत असल्याने लुखा नदीचे पाणीही प्रदूषित झाले आहे. लुनार नदीचे पाणी खूप गढूळ

आहे तसेच मोठ्या प्रमाणात आम्लयुक्त आहे. चुनखडी व सिमेंटच्या उद्योगांमुळे या नदीच्या पाण्यात कॅलशिअम व सल्फेट यांचे प्रमाण वाढले असून त्यामुळ पाणी प्रदूषित झाले आहे.

अभ्यासांती असे सिद्ध झाले की जेव्हा लुनार नदी आणि लुखा नदी एकमेकांत मिसळतात त्यावेळी पाण्यात असलेले ॲल्युमिनिअम व इतर धातु हे घनरूप होऊन तळाशी बसतात व त्यामुळे लुखा नदीचे पाणी निळसर होते. मेघालय प्रदूषण नियंत्रण बोर्डने असा निष्कर्ष काढला आहे की लुखा नदीच्या पाण्याच्या प्रदूषणाचे कारण तिला येऊन मिळणारी उपनदी लुनार आहे. कांही संस्थांचे म्हणणे आहे की नदीच्या परीसरात असणारे सिमेंट उद्योगच नदीचे पाणी प्रदूषित करीत असतात. ●

आसाममधे धोक्याची घंटा

नमाज पढण्यावरुन मुसलमान आक्रमक झाले

हैलकांडी १० मे २०१९ : रस्त्यावर नमाज पढायला पोलिसांनी विरोध केल्याने नमाजासाठी मशिदीत जमा झालेले मुसलमान आक्रमक झाले. रस्त्यावर वाहतूक अडवून सार्वजनिक ठिकाणी नमाज अदा करण्याचा हड्ड त्यांनी धरला. पण पोलिसांनी त्याला ठाम विरोध केला. त्यामुळे प्रकृत्या झालेल्या मुस्लीम समाजाने दगडफेक, जाळपोळ सुरु केली. सुमारे २० रिक्षा, मोटर सायकल जाळण्यात आल्या. याची प्रतिक्रिया अन्यत्र उमटली आणि दुकानांना आगी लावण्याचे, लुटमार करण्याचे प्रकार सुरु झाले. याला विरोध करण्यासाठी अन्य धर्मीय समाजही रस्त्यावर उतरला आणि त्यामुळे परिस्थिती चिघळली. २० जणांना हॉस्पीटलमध्ये दाखल करावे लागले. आसाम रायफल्स बरोबरच लष्करी तुकड्याही परिस्थिती आटोक्यात आणण्यासाठी तैनात केल्या गेल्या.

काही दिवसांपूर्वी मशिदी बाहेर उभ्या करण्यात आलेल्या मोटर बाईकच्या सीट काढण्यात आल्याचे आढळून आले होते. त्याचा निषेध करण्यासाठी सर्व मुस्लीमांनी मशिदीत मोठ्या संख्येने नमाजासाठी जमावे असा संदेश सोशल मिडियावरुन पसरवला गेला होता. एका किरकोळ घटकेचे निमित्त करून मुसलमान कसे आक्रमक पवित्रा घेतात, हिंसाचार घडवतात हे पुन्हा एकदा दिसून आले.

अवैध घुसखोरांना मुक्तपणे भटकण्याची मुभा सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय

आसाम गण परिषदेने ने एक निवेदन दिले आहे व धोक्याची सूचना दिली आहे की जर बंदी वासातून या घुसखोरांना कांही अटींवर मुक्त करण्यात आले तर राज्यात सामाजिक तणाव वाढेल व त्यासाठी राज्य व केंद्र सरकार जबाबदार असेल.

बांगला देशातून अवैधपणे आसाममध्ये स्थलांतरीत झालेल्यांना आसाममध्ये मुक्तपणे भटकण्याची अनुमती द्यावी असा निवाडा सर्वोच्च न्यायालयाने १० मे २०१९ रोजीच्या निकालात दिला आहे. त्यांना भारतातही भटकण्याची मुभा आहे. पण त्याआधी त्यांनी २ लाखांच्या तारणाची व हमीची व्यवस्था करावी व ठराविक काळाने जवळच्या पोलीस ठाण्यास भेट देऊन हजेरी लावावी असेही निकालपत्रात म्हटले आहे.

या निकालाचे दूरगामी परिणाम होणार आहेत. पण आता निकालानंतर आसामातील प्रसार माध्यमे आणि राजकीय पक्ष यांना कळून चुकले आहे की गेली ४० वर्षे अवैध घुसखोरांविरुद्ध चाललेले आंदोलन आता जवळपास संपुष्टातच आले आहे.

राज्य सरकारने, या अवैध घुसखोरांना बंदीवासातून मुक्त करण्यापूर्वी त्यांना ४ लाखाचा जामिन देण्याची सक्ती करावी तसेच त्यांच्यावर रेडीओ कॉलर बसवावी, असे ठरविले होते. पण सर्वोच्च न्यायालयाने हमीची रक्कम कमी करून २ लाख केली आहे व रेडीओ कॉलरिंग करण्याची परवानगी नाकारली आहे.

सर्वोच्च न्यायालयाचा हा निर्णय म्हणजे “वर्क परमिट” देण्याच्या घोषणेची सुरुवातच आहे. कारण राज्य सरकारला या मुक्त केलेल्या

लोकांना एका प्रकारची कागदपत्रं द्यावी लागतील जेणेकरून भारताचे नागरीक नसतानाही भारतात रहावयास मिळणे, आपली उपजीविका मिळवणे तसेच आरोग्य आणि शिक्षण या क्षेत्रांमध्ये मूलभूत अधिकारांना प्राप्त करून घेणे हे सगळे साध्य करून घेता येईल.

ज्या घुसखोरांची नावे ३१ जुलैला NRC मधून वगळण्यात येणार होती त्या सगळ्यांनाच २ लाखाचा जामिन व हमी दिली की मुक्त केले जाईल.

घुसखोरांविरुद्ध मोहीम राबवण्यात आसू (AASU) या संघटनेची माणसे नेहमीच आघाडीवर होती. त्यांना कोर्टाच्या निर्णयाने धक्का बसला आहे. आता फक्त ते एक प्रेक्षक राहीले आहेत. सुप्रीम कोर्टाच्या निर्णयावर आसामातल्या माध्यमांच्या दूरदर्शन कार्यक्रमात “बाईट” देणे एवढेच सामान्य काम त्यांच्यासाठी उरले आहे.

पण सर्वोच्च न्यायालयात दिर्घकाल चाललेल्या घुसखोरांविषयीच्या खटल्यामध्ये AASU ने कोणत्याही प्रकारचा हस्तक्षेप करणारी याचिका दाखल केली नाही याचे आश्चर्य वाटते.●

पूर्व सीमेवरील धडक कारवाई

दहशतवादी गटाला कॅम्प हटवावा लागला

-पुरुषोत्तम रानडे

गेल्या पाच वर्षांत नागालँड व मणिपूरमधील वातावरण बच्याच प्रमाणात निवळू लागले आहे; याचा प्रत्यय देणाऱ्या घटना घडत आहेत. बंदचे किरकोळ प्रकार वगळता मणिपूर व नागालँडमध्ये आता शांततापूर्ण वातावरण आहे. कधी अटीतटीचा प्रसंग आलाच तर जनता अतिरेकीगटांच्या नव्हे तर त्यांच्या विरोधात उभी रहात आहे असाही अनुभव येऊ लागला आहे.

अशाच प्रकारची एक घटना एप्रील महिन्यात शेवटच्या आठवड्यात मणिपूरमध्ये घडली. तिचा उल्लेखही मुख्यमंत्री बिरेन सिंह यांनी पत्रकार परिषदेत केला आहे. यावरुन या घटनेचे महत्त्व लक्षात यावे. मणिपूरच्या उखुल जिल्हयातील भारत-म्यानमार सरहदीपासून केवळ ५ किमी. अंतरावरील सिहाई (Sihai) गावाच्या आजूबाजूच्या जंगलात काही कच्ची बांधकामे उभी राहिल्याचे आसाम रायफल्सच्या नेहमीच्या हवाई गस्तीत आढळून आले.

आसाम रायफल्सतर्फे अधिक बातमी काढली गेल्यावर ही बांधकामे एन.एस.सि. एन (आय-एम) गटाने उभी केली असून तिथे अनधिकृतपणे आपला कॅम्प उभारला आहे, व त्यांच्या कडसर्चा वावरही तिथे सुरु झाल्याचे आढळून आले. वरील संघटना व भारत सरकार यांच्यात १९९७ पासून शस्त्रसंधी करार झालेला आहे. त्यामुळे असा कॅम्प उभारणे हा उघड-उघड शस्त्रसंधी कराराचा भंग ठरतो. गावातील पास्टर (धर्मगुरु) व अन्य महत्त्वाच्या लोकांना याची जाणीव करून देऊन हा कॅम्प तात्काळ हटवण्यात

■ ■ ■
लोकसभा निवडणुकीच्या पार्वंभूमीवर मणिपूरमध्ये अशी घटना घडणे केन्द्र सरकारला परवडणारे नव्हते. गृहमंत्रालय या बाबतीत कोणत्याही स्थितीत नरमाईची भूमिका घेणार नाही हे दिसून आल्यावर तसेच केंद्र सरकारचे ठाम धोरण व नागा संघटनेचा शांततेसाठी वाढता दबाव याचा एकत्रित परिणाम म्हणून ९ मे रोजी एन.एस.सि.एन. ने कॅम्प हटवला; त्यांचे सैनिक तिथून निघून गेले.

■ ■ ■
यावा अशी तंबी आसाम रायफल्सने एन.एस.सि.एन.च्या स्थानिक कमांडरला दिली. परंतु त्यांच्याकडून कोणताच प्रतिसाद न मिळाल्याने २५ एप्रिल रोजी जादा कुमक पाठवून परिसरात कडेकोट बंदोबस्त ठेवण्यात आला. परंतु कॅम्प हटविण्याची कोणतीच कारवाई अतिरेकी संघटनेने केली नाही. उलट जनतेवर दबाव आणून आसाम रायफल्सच्या विरोधात निषेध मोर्चा काढण्यात आला. दोन्ही बाजूकडील सशस्त्र सैनिक समोरासमोर उभे ठाकले गेल्याने कुणी एकाने जरी गोळी झाडली असती तरी भीषण स्फोटक परिस्थिती निर्माण होऊ शकली असती.

परंतु आसाम रायफल्सने कमालीचा संयम दाखवीत पुन्हा एकदा कॅम्प हटवण्यासाठी अंतिम आवाहन केले; आणि त्याचवेळी म्हणजे

२९ एप्रिलला ३ हळीकॉप्टर्स मधून ३२ पॅराकमांडोंची तुकडी उतरवली. या पाच-सहा दिवसांच्या काळात गावकरी घाबरून घरातच थांबले. त्यांची दररोजची शेतीवाडीची कामे बंद झाली. रोजचे व्यवहार बंद झाले. वातावरणात कमालीचा तणाव निर्माण झाला. या अटीतटीच्या प्रसंगी उखुलमधील तांखुल नागा संघटनेने पुढाकार घेऊन सामंजस्याने तोडगा काढण्याचे आवाहन दोन्ही बाजूना केले. इतकेच नव्हे तर आम्ही गावकच्यांच्या बाजूचे आहोत असे जाहीर करून ३० एप्रिलला पाच कि.मी. चा शांततामार्च काढला.

वुई वॉन्ट पीस असे फलक घेतलेल्या शेकडो तांखुल नागांनी या शांततामार्चमध्ये भाग घेतला. भारत सरकार व नागा संघटना यांच्यातील फ्रेमवर्क अंग्रीमेंटनुसार सुरु असलेली शांतता प्रक्रिया लवकर पूर्ण करण्याची मागणी या निमित्ताने आयोजित जाहीर सभेत करण्यात आली. आम्हाला आता शांतता हवी आहे. असेही भाषणातून सांगितले गेले. इतकेच नव्हे तर आसाम रायफल्सचे अधिकारी मोहित सेठ यांचे

आभार मानण्यात आले. कोणताही अनुचित प्रसंग घडून हिंसाचार माजू नये, गावकच्यांना निष्कारण त्रास होऊनये म्हणजे ते स्वतः जातीने लक्ष घालीत होते.

लोकसभा निवडणुकीच्या पाश्वभूमीवर मणिपूरमध्ये अशी घटना घडणे केन्द्र सरकारला परवडणारे नव्हते. गृहमंत्रालय या बाबतीत कोणत्याही स्थितीत नरमाईची भूमिका घेणार नाही हे दिसून आल्याने तसेच व केंद्र सरकारचे ठाम धोरण व नागा संघटनेचा शांततेसाठी वाढता दबाव याचा एकत्रित परिणाम म्हणून १ मे रोजी एन.एस.सि.एन.ने कॅम्प हटवला; त्यांचे सैनिक तिथून निघून गेले.

या घटनेवरून हेच दिसून येते की नागा समाजाचा या अतिरेकी गटांना आता पाठींबा उरलेला नाही. या संघटनांच्या दहशतीपुढे झुकायला हा समाज तयार नाही. नागा समाजाला आता संघर्ष नको तर शांतता हवी आहे. गेल्या पाच वर्षात घडून आलेला हा बदल नवकीच आशादायक आहे.●

विद्याभारती शाळांचे दैदिप्यमान यश

विद्याभारती, आसाम या संस्थेच्या शाळांमधील ४ विद्यार्थी उच्चमाध्यमिक शालांत परीक्षेत राज्यात पहिल्या वर्गात उत्तीर्ण झाले आहेत.

सर्व शाळांमधून पहिली आलेली विद्यार्थीनी मेघश्री बोरा ही शंकरदेव शिशू विद्यानिकेतन या शाळेची विद्यार्थीनी आहे. अन्य तीन मुलांची नांवे अशी अनिर्बन दत्ता - बेलबेरी सरस्वती शिशू मंदिर(दिल्गंग), मनिषा मालकर - शंकरदेव विद्या निकेतन (हाजो), दीपज्योती शर्मा - शंकरदेव विद्या निकेतन (थिअ). ३९ विद्यार्थ्यांमध्ये हे तीन विद्यार्थी ९० व्या क्रमांकावर आहेत. गेल्या वर्षी विद्या भारती शाळांचा निकाल ९३ टक्के इतका लागला होता. व ३ विद्यार्थी पहिल्या श्रेणीत उत्तीर्ण झाले होते. विद्यार्थ्यांनी घेतलेल्या मेहनती बरोबरच शाळांचे व्यवस्थापन तसेच पोटिडकीने, सेवाभावी वृत्तीने शिकवणारे शिक्षक आमच्या संस्थेला मिळाल्याने विद्या भारती संस्थेला शैक्षणिक क्षेत्रात मानाचे स्थान मिळाले आहे असे मत विद्या भारती, पूर्वोतर क्षेत्राचे संघटन सचिव श्री. हेमंत मुद्दमदार यांनी व्यक्त केले.

(आसाम द्रिव्यून : १६ मे २०१९)

सुरु असलेले विकास प्रकल्प एक वर्षात पूर्ण करण्यावर भर

एनडीए -२, सरकार पुन्हा केंद्रात सत्तेवर आल्याच्या पाश्वर्भूमीवर, आसामचे मुख्यमंत्री सर्वांनंद सोनोवाल यांनी पत्रकारांना विशेष मुलाखत दिली. ते म्हणाले, की ईशान्य भारताच्या विकासाला प्राथमिकता देणारे सरकार पुन्हा केंद्रात सत्तेवर आल्याचा फार मोठा फायदा ईशान्येतील राज्यांना होणार आहे. येत्या ५ वर्षात दक्षिण आशीर्याई देशांशी संपर्क साधने वाढविण्यावर केंद्र सरकारचा भर असणार आहे. शिवाय सध्या सुरु असलेले विकास प्रकल्प वेळेत पूर्ण व्हावेत यावरही आता भर दिला जाणार आहे. सध्या आसाममध्ये सुरु असलेले विकास प्रकल्प येत्या १ वर्षात पूर्ण व्हावेत यासाठी “प्रकल्पपूर्णता वर्ष” म्हणून विशेष लक्ष देण्यात येणार आहे.

ब्रह्मपुत्रेवर गुवाहाटीजवळ ६ पदरी पूल, धुबगी आणि फुलबारी जोडणारा १८ कि.मी. चा पूल हे सर्व येत्या पाच वर्षात पूर्ण करण्याचा केंद्र सरकारचा विचार आहे. हवाई वाहतुकीच्या संदर्भात ते म्हणाले की गुवाहाटीहून थेट ढाका आणि बँकॉक (थायलंड) अशी विमानसेवा लवकरच सुरु होईल. लोअर आसामचा भाग हवाई मार्गाने जोडण्यासाठी रुपसी एअर पोर्ट पुन्हा सुरु करण्यात येईल. गुवाहाटीहून विविध देशांशी हवाईमार्गाने मालवाहतूक या आधीच सुरु झाली आहे. आसाममधील शेतकऱ्यांनी अशा प्रकारे त्यांच्या शेती उत्पादनांना परदेशी मार्केट उपलब्ध होईल असा कधी विचारही केला नव्हता; बरौनी ते गुवाहाटी गॅसपाईप लाईन टाकण्यास केंद्राने मंजूरी दिली आहे. परदीप बंदर ते नुमालीघर रिफायनरी या दरम्यान क्रूडतेल वाहून नेण्यासाठी पाईपलाईन टाकली जाणार आहे.

- सर्वांनंद सोनोवाल, मुख्यमंत्री (आसाम ट्रिब्यून, २६ मे)

वसतिगृहांच्या कार्याचे यश

या अंकात नागालॅंडशी संबंधित अनेक लेख आहेत. ते वाचताना संदर्भासाठी उपयोग व्हावा म्हणून सोबतचा नकाशा दिला आहे. फक्त दोन दशकांपूर्वी नागालॅंडमध्ये फिरणे संकटात टाकणारे होते. पण त्याचठिकाणी आता मोन, त्युऐनसंग अशा म्यानमारला त्युऐसांग लागून असलेल्या जिल्ह्यातही आपले कार्यकर्ते फिरु शकतात. नागरिकांशी मोकळेपणाने बोलू शकतात. त्यांची मते जाणून घेऊ शकतात याचे सर्व श्रेय महाराष्ट्रातील पूर्वांचल वसतिगृहांच्या कार्याला आहे.

प्रश्न असा आहे की, ही वसतीगृहे प्रभावीपणे चालावी, वसतीगृहांची संख्या वाढावी यासाठी आपण किती प्रयत्नशील असतो? पूर्वांचलाशी संबंधित कामे लोकांपर्यंत पोहचविण्यासाठी म्हणून सुरु करण्यात आलेल्या ईशान्य वार्ता मासिकाचा प्रचार आणि प्रसार व्हावा म्हणून किती प्रयत्न करतो?

सध्याच्या अनुकूल काळात यासंबंधात आपण काय करु शकतो यावर विचार व्हायला हवा असं वाटतं.

- संपादक

मागे वळून पाहताना.... (संग्रहित अंकातून)

(२००९ ते २०१३ ही ५ वर्षे मणिपूरच्या संदर्भात हिंसाचार आणि आराजकाची होती. केंद्रात निष्क्रीय, दिशाहीन आणि निर्णयक्षमता नसलेले सरकार सत्तेवर असेल तर त्यामुळे किती भीषण परिस्थिती ओढवू शकते हे निर्दर्शनास आणणारी ही बातमी ईशान्य वार्ताच्या जानेवारी २०१० च्या अंकातून घेतली आहे.)

मणिपूर : अफगाणिस्थानच्या वाटेवर ?

इंफाळ : (१६ डिसेंबर २००९) वेगवेगळ्या ठिकाणी झालेल्या स्फोटात ३ लहान मुले ठार झाली व ४ व्यक्ती गंभीररित्या जखमी झाल्या. Sevon गावातील मोकळ्या मैदानात गावातील साधारण ५ वर्षांची मुले खेळत होती. मुलं चेंडूसदृष्ट वस्तूशी खेळत असतानाच त्या वस्तूचा प्रचंड स्फोट झाला व त्यात ती तीन मुलं ठार झाली. त्यांच्या देहाचे तुकडे तुकडे झाले. ती वस्तू नेमकी क्राय होती, उघड्या मैदानात ती कोणी व कशासाठी आणून ठेवली याबाबत काहीच धागेदोरे हाती लागले नाहीत, असे पोलिस अधिकाऱ्यांनी सांगितले.

दुसरा स्फोट भारत-म्यानमार सरहदीनजिकच्या मोहे गावानजीक झाला. भाताची वाहतूक करणाऱ्या ट्रकच्या भू-सुरुंगाच्या स्फोटात ठिकच्या ठिकच्या उडाल्या व तो ट्रक आगीत जळून खाक झाला. या दुर्घटनेत ट्रकमधील चार जण गंभीररित्या जखमी झाले असून त्यांची मृत्यूशी झुंज सुरु आहे. बहुधा सुरक्षादलाची गाडी भू-सुरुंगाने उडवून देण्याच्या प्रयत्नात काळ-वेळ चुकल्यामुळे स्फोटात खाजगी ट्रकच्या ठिकच्या उडाल्या. तिसरा स्फोट इंफाळच्या वेशीवर एका गटाराजवळ झाल्याने सुदैवाने त्यात कुणाचा बळी गेला नाही. (- The sentinel Assam - 16 Dec 2009)

वरील बातमी वाचून कुणाला दुर्दशा झालेल्या अफगाणिस्थानची आठवण झाली तर ते फारसं चुकीचं म्हणता येणार नाही. जेव्हा एखाद्या प्रदेशात हिंसाचार व आराजक माजतं तेव्हा परिस्थिती इतकी अनागोंदीची होते की शेवटी कोणते गट, टोळ्या कुणाविरुद्ध कशासाठी बॉम्बस्फोट व गोळीबार करीत आहेत व त्याच्यात कुणाचा बळी जात आहे याचाच थांगपत्ता लागत नाही. या हिंसाचारात बहुधा अतिरेकी टोळ्यांचे मुख्य टारगेट बाजूलाच राहते व अशा दुर्दैवी घटनांमध्ये बळी जातो तो मात्र लहान मुले, स्त्रिया व निष्पाप नागरिक यांचा! दुःखामुळे अशू ढाळणारे त्यांचे नातेवाईक, निराधार मुले व उध्दवस्त झालेली घरे एवढेच मागे उरते. अफगाणीस्तानात व आता मणिपूरमध्ये नमके हेच घडत आहे.

मणिपूरची वाटचालही याच दिशेने सुरु झाल्याचे दुर्दैवी चित्र समोर येत आहे. त्याची कांहीशी कल्यना The Sangai Express २४ जुलै ०९ च्या संपादकीयातून येऊ शकेल. संपादक लिहितात, “मणिपूर मधील स्त्रिया व लहान मुले यांना भयंकर प्रसंगातून जावे लागत आहे. हिंसाचारात माता-पित्यांचा मृत्यू झाल्याने अनाथ, निराधार झालेल्या मुलांची संख्या प्रचंड प्रमाणात आहे. या विषयाचा आणखीही एक पैलू आहे, तो म्हणजे अतिरेकी कारवायांसाठी पौगंडावस्थेतील १४-१५ वर्षांच्या मुलांचे अपहरण. मुलं हरवली असतील असं म्हणून शोध घेत असतांना हे भयानक सत्य समोर आलं व शेवटी पोलिसांना एकट्या - दुकट्या मुलाला घराबाहेर सोडू नका असं जनतेला सांगण्याची वेळ आली.” मणिपूरमधील ही अराजकसदृष्ट परिस्थिती भविष्यात आणखी कोणते वळण घेऊ शकेल याचा अंदाज वरील बातमी वरुन येईल. ●

चहामळे कामगारांच्या मुलांचं भविष्य घडवणारं भास्कर संस्कार केंद्र, आसाम

- स्वाती दामोदरे

आसामातल्या पार्वतीपूर भास्कर संस्कार केंद्राचे अशोक वर्णकर सांगत होते की, मुलं संध्याकाळी पाच वाजता येतात आणि सकाळी आठ वाजता परत जातात.

मी चकित! ही काय शाळेची वेळ आहे?

ते म्हणाले, “ही शाळा नाही, हा संस्कार वर्ग आहे.”

वर्णकर म्हणाले, “ इथे वेगवेगळ्या शाळा आहेत, मुलं दहा साडेदहाला शाळेला जातात. तुला सांगतो, ३६ वर्षांपूर्वी आम्ही इथे आलो तेव्हा शाळा आणि शिक्षणाच्या सोयी नव्हत्या. तेव्हा आम्ही पहिली शाळा सुरु केली होती. आता शाळा बन्याच आहेत पण तुम्ही मुलांना शाळेत पाठवलं म्हणजे झालं असं होत

नाही. इथे घरोघरी दारिद्र्य पाचवीला पुजलेलं. तांदूळापसून मादकपेयं तर घरोघरी बनवली जातात. बायकामुलं सगळे पितात; अशाने संस्कार कसे व्हायचे? जवाबदार नागरिक कसे घडायचे? मुलांच्या सवयी, स्वच्छता, आरोग्य आणि अभ्यासाचं काय? आम्ही हे सगळं संस्कारवर्गाच्या माध्यमातून देण्याचा प्रयत्न करतोय. शाळा पाचवीपर्यंतची सुरु आहेच. पण आता संस्कारवर्गाचं काम भरपूर वाढलंय.”

या संवादानंतर मला अशोक वर्णकर, अलकाताईच्या खाया कामाची ओळख व्हायला सुरुवात झाली. आठवडाभर त्यांच्याबरोबर राहून, रोज सकाळ, संध्याकाळ मुलांशी बोलून मला तिथे चाललेल्या प्रचंड कामाचा थोडासा परिचय झाला. संस्कारवर्ग, होमवर्क, ट्यूशन, ट्यूटोरिअल्स, फिल्डवर्क या वापरुन गुळगुळीत झालेल्या शहरी शब्दांचा खरा अर्थ कळायला भास्कर संस्कार केंद्रात आठवडाभर रहायला हवं. तिथली स्थानिक भाषा शिकून, लोकांना आपलंसंवारुन, मुलांना रात्रभर दुसऱ्याकडे ठेवायला पालकांना तयार करुन, त्या मुलांना घडवण्यासाठी या दांपत्यांनी ३६ वर्षे रक्ताचं पाणी केलंय. शिकणाच्या मुलामुलींना रात्रभर रहायला बोलवणं आणि

जबाबदारी घेणे म्हणजे शहरी पांढरपेशा भाषेत “आ बैल, मुझे मार” किंवा मराठीत “लष्कराच्या भाकरी भाजणं” आहे. पण ही दोघंही ते जीव ओतून करतायत.

इंग्रजी, गणित शिकवण्यापासून, तर आरत्या श्लोक, मंत्रपुष्ट, गीतेचे अध्याय तोंडपाठ करून घेर्इपर्यंत सगळं काही मनापासून केलं जातंय. मुलं शिकतात, अभ्यास करतात, शिस्त अंगी बाणवतात. पूर्वी उन्हाळ्याच्या सुट्टीत नागपूर -अमरावतीला दोन महिने राहायला येताना अशोकराव व अलकाताई चार-पाच मुलामुलींना सोबत घेऊन येत. त्यांना शहरी संस्कृती, खानपान, कपडे, बोलचाल, स्वयंपाकपाणी सगळं शिकायला मिळावं असा त्यांचा प्रयत्न असे. दरवर्षी वेगवेगळी मुलं येत. असं अनेकांना अनेक प्रकारे दोघं तयार करत होते. हे सगळं शांतपणे चिकाटीने आणि कुठेही गाजावाजा न करता तब्बल तीन तपे सुरु ठेवणाऱ्या अलकाताई अशोकराव यांच्याबद्दल काय बोलावं! अनेक पुरस्कार, कौतुकाचे क्षण वाट्याला आले नाही असं नाही. पण इथे शिकलेल्या मुलांनी पुढे लहान मुलांना शिकवायला इथेच येण किंवा शनिवारी संध्याकाळी संस्कारवर्गाला सुट्टी म्हणून मुलं आपापल्या घरी गेल्यावर त्यांच्या आईवडिलांनी एकदिवस दारु न पिणे, हे या दोघांना पुरस्कारापेक्षा जास्ती महत्त्वाचं वाटतंय. ■

श्री. भास्कर मरकटे : नागालॅंडमधील मराठी पोलिस अधिकारी

श्री. भास्कर मरकटे हे नागालॅंडमधील त्युएनसँग जिल्ह्यात पोलिस अधिकारी आहेत. नागालॅंड कॅडरचे ते अधिकारी असून २०१६ पासून नागालॅंडमधील वेगवेगळ्या ठिकाणी त्यांनी काम केले आहे. मुळचे नगरचे असलेले

भास्करराव नागालॅंडच्या जणू प्रेमातच पडले आहेत. तेथील प्रत्येक जिल्ह्याचा आणि समाजाचा त्यांचा प्रचंड अभ्यास आहे. अतिशय प्रामाणिक आणि मेहनती असा हा तरुण अधिकारी झोकून देऊन आपले कर्तव्य बजावित आहे.

श्री. भास्कर मरकटे यांच्यासोबत

श्री. संजय काठे व प्राजक्ता ओक

आज आम्ही दोघांनी त्यांच्याशी त्यांच्याकडे जाऊन दोन तास मनसोक्त गप्पा मारल्या अनेक विषयांची चर्चा झाली. आपले काम त्यांनी जाणून घेतले आणि मदत करण्याचे आश्वासनही दिले. त्यांच्यारुपात नागालॅंडला ते कर्तव्यदक्ष प्रामाणिक आणि संवेदनशिल पोलिस अधिकारी मिळाला आहे. असे पाच-सहा

अधिकारी जरी मिळाले तरी त्यांच्या बळावर नागालॅंड मध्ये सामाजिक सलोख्याचे वातावरण नक्कीच तयार होईल.

हे मासिक मुद्रक, प्रकाशक श्री. जयवंत कोंडविलकर यांनी फ्रेंड्स् ऑफ नॉर्थईस्ट सोसायटी, डॉबिवलीकरिता अक्षर ग्राफिक्स, एफ-४, श्री पार्श्व इंडस्ट्रियल इस्टेट, व्ही. पी. रोड, डॉबिवली (पूर्व) येथे छापून ९, जय गायत्री सोसायटी, गोपाल नगर रस्ता क्र ९, डॉबिवली(पूर्व) ४२ ९२०९ येथे प्रकाशित केले